

"ETTÄ EMME AINA OLE SE AINOA ERILAINEN PERHE"

Sateenkaariperheiden kokemuksia
vertaistuesta

Sannamari Hangaslammi

Annu Kontkanen

Opinnäytetyö
Marraskuu 2014
Sosiaalialan koulutusohjelma
Palveluohjaus ja sosiaalityö

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

HANGASLAMMI, SANNAMARI & KONTKANEN, ANNU
"Että emme aina ole se ainoa erilainen perhe"
Sateenkaariperheiden kokemuksia vertaistuesta

Opinnäytetyö 55 sivua, joista liitteitä 2 sivua
Marraskuu 2014

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, minkälaista vertaistukea sateenkaariperheet tarvitsevat ja miten vertaistuen saaminen on vaikuttanut heidän elämäänsä. Opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen käsitteinä olivat vertaistuki ja sateenkaariperheet. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja aineistonkeruumenetelmänä käytettiin internetissä täytettävää lomaketta, joka sisälsi avoimia kysymyksiä. Kohde-ryhmä tavoitettiin Sateenkaariperheet ry:n avustuksella. Tutkimuslomake oli auki touko-kesäkuussa 2014, ja siihen vastasi kaiken kaikkiaan 14 sateenkaariperheen jäsentä. Kyselyn vastaukset analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Tutkimustuloksissa nousi esille, että suurimmalla osalla kyselyyn osallistuneista sateenkaariperheistä oli ilmennyt erilaisia tarpeita vertaistuelle. Perheet tarvitsivat vertaistukea kaikille lapsiperheille tuttuihin arkisiin haasteisiin ja elämäntilanteisiin, kuten raskausaikaan ja lapsen eri kehitysvaiheiden ymmärtämiseen. Sen lisäksi perheet olivat kohdanneet tarvetta vertaistuelle tilanteissa, jotka koskettavat vain sateenkaariperheitä. Esimerkiksi negatiiviset kohtaamiset yhteiskunnan kanssa olivat sellaisia tilanteita, joihin perheet olivat halunneet löytää vertaistukea. Vertaistukea oli haettu erilaisista vertaistukiryhmistä sekä sosiaalisen tuen ja internetin keskustelupalstojen kautta.

Tutkimukseen osallistuneilla perheillä oli pääasiassa positiivisia kokemuksia vertaistuesta. Vertaistuki antoi kyselyyn vastanneille uusia henkisiä voimavaroja, ja se oli auttanut heitä jaksamaan arjessa. Lisäksi vertaisten avulla perheiden ja sen jäsenten identiteetti oli vahvistunut. Vertaisilta saadusta tuesta ja tiedoista oli ollut myös konkreettista apua erilaisissa tilanteissa, joista useimmiten esille nousivat byrokraattiset asiat. Vertaistuen avulla myös vastaajien sosiaaliset verkostot laajenivat.

Sateenkaariperheiden vertaistukitoimintaan saatiin kehittämisehdotuksia suoraan kyselyyn vastanneilta. Toiveena oli, että sateenkaariperheet integroituisivat muuhun lapsiperhetoimintaan ja että vertaistukitoimintaa järjestettäisiin enemmän ja monipuolisemmin myös pääkaupunkiseudun ulkopuolella. Kaiken kaikkiaan tutkimustulokset osoittivat, että sateenkaariperheet tarvitsevat ja haluavat vertaistukea sekä muilta sateenkaariperheiltä että yleisesti lapsiperheiltä. Vertaistuen saaminen vaikuttaa sateenkaariperheiden elämään positiivisesti.

Asiasanat: vertaistuki, sateenkaariperhe

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

HANGASLAMMI, SANNAMARI & KONTKANEN, ANNU:
"That we are not always the only different family"
LGBT Families' Experiences of Peer Support

Bachelor's thesis 55 pages, appendices 2 pages
November 2014

The purpose of this study was to find out what kind of peer support LGBT families need and how peer support has affected their lives. The theoretical frame of reference consisted of peer support and LGBT families. The study was carried out as qualitative research and the data was gathered by using an online questionnaire with open questions. The target group was reached by assistance of Sateenkaariperheet ry (association for Finnish LGBT families). The online questionnaire was open for responses from May to June 2014. In this period a total of 14 LGBT family members responded to this questionnaire. The responses were analyzed by using the content analysis method.

The study results showed that most of the LGBT families who responded to the questionnaire had different needs for peer support. The families needed peer support to cope with everyday challenges and life situations which are familiar to all families with children. In addition, the families had met needs for peer support in situations that affect exclusively LGBT families. Negative encounter with society, for example, were the kind of situation where the families wanted to find peer support. The families were receiving peer support from various peer support groups, online forums and through social support.

The families who participated in the study had mainly positive experiences of peer support. Peer support increased mental resources of the participants and helped them to cope with everyday life. With peer support the identity of the families and their members also strengthened. Support and information of the peer families helped participants with different situations, which most related to the bureaucratic issues. In addition, a social network of the families expanded due to peer support.

Respondents provided development suggestions for peer support activities for LGBT families. LGBT families were hoping that they could integrate with other families. They also hoped that there would be peer support activities in smaller towns outside of metropolitan area. All in all the results indicated that LGBT families want and need peer support from other LGBT families and other families with children. Peer support has a positive effect on lives of the LGBT families.

Key words: peer support, LGBT (=lesbian, gay, bisexual, transgender) family, same-sex family

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT.....	8
2.1	Aiheen valinta ja tutkimuksen aikataulu.....	8
2.2	Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset	8
2.3	Aikaisemmat tutkimukset aiheesta	9
3	PERHEKÄSITYS SUOMESSA	11
4	SATEENKAARIPERHEET	12
4.1	Sateenkaariperheet Suomessa	12
4.2	Monimuotoiset sateenkaariperheet	13
4.3	Vanhemmuus sateenkaariperheissä	14
4.4	Sateenkaariperheiden erityisyyksiä ja haasteita.....	15
5	VERTAISTUKI.....	17
5.1	Vertaistuki ja vertaistoiminta.....	17
5.1.1	Vertaisuus ja kokemustieto	18
5.1.2	Sosiaalinen tuki	19
5.2	Lapsiperheiden vertaistuki	19
6	SATEENKAARIPERHEIDEN VERTAISTUKI	21
6.1	Sateenkaariperheiden vertaistuen tarve.....	21
6.2	Vertaistuen väylät	21
6.2.1	Sateenkaariperheet ry	21
6.2.2	Muut vertaistuen väylät.....	22
6.2.3	Internet vertaistuen väylänä	22
7	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	24
7.1	Tutkimusmenetelmä.....	24
7.2	Aineistonkeruu ja kohderyhmä.....	24
7.3	Tutkimusaineiston analyysi	26
8	TUTKIMUKSEN TULOKSET	29
8.1	Mistä sateenkaariperheet saavat vertaistukea	29
8.2	Minkälaista vertaistukitoimintaa sateenkaariperheet tarvitsisivat	31
8.3	Vertaistuen sisältö.....	33
8.3.1	Vertaistuen sisältö lapsiperheenä	34
8.3.2	Vertaistuen sisältö sateenkaariperheenä.....	35
8.4	Tilanteet joissa vertaistukea ei ollut saatavilla	39
8.5	Vertaistuen vaikutus sateenkaariperheiden elämään	41
8.6	Sateenkaariperheiden ajatuksia vertaistuesta ja vertaistukitoiminnasta	44
9	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	45

9.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	48
9.2 Pohdintaa opinnäytetyöprosessista	49
LÄHTEET	51
LIITTEET	54
Liite 1. Internetkyselyn saatekirje	54
Liite 2. Internetkyselyn kysymykset	55

1 JOHDANTO

Sosiaali- ja terveysministeriön tavoitteena on 2000-luvulla ollut, että vertaistukea hyödynnettäisiin enemmän lapsiperheiden parissa (Lastenneuvola lapsiperheiden tukena, 2004). Vertaistuki onkin saanut tärkeän roolin sosiaali- ja terveysalalla muiden tukimuotojen rinnalla (Mykkänen-Hänninen 2007, 26). Se on monipuolinen tuen muoto sosiaalisena tukena, omiin kokemuksiin perustuvana tietona sekä vertaisuuteen liittyvänä toimintana. Vertaistukitoimintaa on olemassa monille eri ryhmille, ja sitä käytetään nykyään paljon myös lapsiperheille suunnatussa toiminnassa. Lapsiperheiden vertaistuki on nykyisen tutkimuksen ja tiedon valossa hyödyllistä kokemusten ja tiedon vaihtoa vanhempien kesken. Vertaistuki antaa heille tukea ja motivaatiota omaan vanhemmuuteensa. (Heikkinen 2013.)

Sateenkaariperheiden ja sateenkaariperheissä elävien lasten määrä on ollut kasvussa viime vuosien aikana. Sen vuoksi myös erilaisten perhemuotojen kasvu on saanut näkyvyyttä mediassa ja tilastoissa. Vuonna 2013 Suomessa tilastoitiin 400 sateenkaariperhettä. Todellinen sateenkaariperheiden määrä on kuitenkin virallista lukua suurempi, koska tilastoissa näkyvät vain rekisteröidyt parisuhteet. (Pohjanpää 2013.) Kymen Sanomat uutisoi vuonna 2014, että vertaistuella on sateenkaariperheille iso merkitys. Uutisoinnissa kerrottiin myös, että vanhempien samansukupuolisuus voi tuoda ongelmia erilaisissa tilanteissa. (Kymen Sanomat 2014.) Varsinaisia tutkimuksia sateenkaariperheiden vertaistuesta ei ole kuitenkaan aiemmin tehty, vaikka aihetta onkin sivuttu sateenkaariperheitä käsittelevissä tutkimuksissa.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, minkälaista vertaistukea sateenkaariperheet tarvitsevat ja miten vertaistuen saaminen on vaikuttanut heidän elämäänsä. Tutkimuksemme lähtökohdista on kerrottu heti työn toisessa luvussa. Teoriaosuudessa, eli luvuissa kolme, neljä ja viisi, käsittelemme suomalaista perhekäsitystä, sateenkaariperheitä, vertaistukea ja sateenkaariperheiden vertaistukea. Luvussa seitsemän kerromme tarkemmin tutkimuksemme toteutuksesta ja kahdeksannessa luvussa pääsemme käsittelemään tutkimuksestamme saatuja tuloksia. Yhdeksännestä luvusta löytyvät johtopäätökset ja pohdinta tutkimuksen tuloksista sekä kehittämisideoita sateenkaariperheiden vertaistukitoimintaan. Luvussa käsitellään myös tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä sekä pohditaan koko opinnäytetyöprosessia.

Tehdessämme opinnäytetyötä meillä ei ollut varsinaista työelämän yhteistyötahoa, mutta haluamme kiittää Sateenkaariperheet ry:tä kohderyhmän tavoittamisessa ja kyselyyn osallistuneita henkilöitä, joita ilman tutkimuksemme ei olisi toteutunut. Toivomme tutkimustuloksista olevan hyötyä niille, jotka ovat sateenkaariperheiden vertaistukitoimintaa kehittämässä sekä yleisesti kaikille sateenkaariperheistä ja vertaistuesta kiinnostuneille.

2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Aiheen valinta ja tutkimuksen aikataulu

Silloin, kun olimme valitsemassa opinnäytetyömme aihetta, oli meneillään Tahdon2013 -kansalaisaloitekampanja, joka pyrki ajamaan avioliittolakia tasa-arvoisemmaksi sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä kohtaan (Tahdon2013). Kansalaisaloitteen myötä keskustelua oli paljon sateenkaariperheisiin kohdistuen. Asiaa riepoteltiin suuntaan ja toiseen eri medioissa sekä internetin keskustelupalstoilla. Lähdimme pohtimaan, miten tämä kaikki yhteiskunnalta saatu huomio vaikuttaa sateenkaariperheisiin itseensä. Tätä kautta ajauduimme pohtimaan sitä, ovatko sateenkaariperheet tarvinneet vertaistukea ja miten vertaistuki näyttäytyy sateenkaariperheiden kesken. Hakevatko sateenkaariperheet vertaistukea? Entä saavatko he sitä? Meitä myös alkoi kiinnostaa se, hakevatko sateenkaariperheet vertaistukea muilta sateenkaariperheiltä vai kaikilta lapsiperheiltä perhemuodosta riippumatta. Kokevatko sateenkaariperheet ylipäätään, että heidän perhemuotonsa vaikuttaisi vertaistuen tarpeeseen?

Olimme aluksi yhteydessä Sateenkaariperheet ry:hyn opinnäytetyömme aiheeseen liittyen ja vastaanotto oli hyvä, mikä kannusti meitä pitämään aiheen. Sateenkaariperheet ry:ltä myös luvattiin auttaa kohderyhmän tavoittamisessa, mikä oli aineiston keräämisen kannalta meille kaikista tärkein asia. Tutkimuksen aihe hahmottui meille tarkemmin syksyn 2013 aikana ja maaliskuussa 2014 esitimme tutkimussuunnitelmamme. Seuraavaksi aloimme kirjoittaa teoriaa ja lähdimme myös pohtimaan aineistonkeruumenetelmää. Pitkän harkinnan jälkeen päädyimme laadulliseen internetkyselyyn, joka mahdollistaisi myös Pirkanmaan ulkopuolisten sateenkaariperheiden osallistumisen tutkimukseemme. Kyselyn vastaamisaika oli touko-kesäkuussa 2014, jonka jälkeen aloitimme aineiston analyysin ja jatkoimme teorian kirjoittamista.

2.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksemme tarkoituksena oli lähteä selvittämään, minkälaisia kokemuksia sateenkaariperheiden vanhemmat ovat saaneet vertaistuesta ja minkälainen merkitys vertaistuellalla on heidän elämäänsä ollut. Eräänä tutkimusongelmana haluamme myös selvittää,

kokevatko sateenkaariperheet ylipäättään tarvitsevansa vertaistukea ja jos kokevat, niin minkälaiselle vertaistuelle heillä olisi tarvetta. Näiden pohdintojen myötä meitä kiinnostaviksi ja tutkimustamme ohjaaviksi tutkimuskysymyksiksi nousivat seuraavat kysymykset:

1. Minkälaista vertaistukea sateenkaariperheet ovat saaneet ja kokevat tarvitsevansa?
2. Miten vertaistuki on vaikuttanut sateenkaariperheiden elämään?

2.3 Aikaisemmat tutkimukset aiheesta

Koska varsinaiset tutkimukset sateenkaariperheiden vertaistuesta puuttuvat, lähimpänä aiheitamme ovat lapsiperheiden vertaistuesta tehdyt tutkimukset. Monimuotoisten lapsiperheiden vertaistuesta erilaisia tutkimuksia löytyikin paljon ammattikorkeakoulujen opinnäytetöistä väitöskirjoihin asti. Esimerkiksi monikkoperheiden, maahanmuuttajaperheiden ja yhden vanhemman perheiden vertaistukikokemuksista löytyi useitakin tutkimuksia, mutta sateenkaariperheiden vertaistukikokemuksista ja -tarpeesta ei varsinaisesti tutkimuksia ole vielä Suomessa tehty. Kuitenkin jonkin verran aiheesta on tutkittu erilaisissa sateenkaariperheisiin liittyvissä tutkimuksissa.

Sateenkaariperheille vuonna 2006 tehtyyn kyselyyn liittyen on ilmestynyt vuonna 2007 Paula Kuosmasen ja Juha Jämsän kirja ”Suomalaiset sateenkaariperheet sosiaali- ja terveyspalveluissa ja koulussa”. Kirja raportoi kyselyn keskeisimmät tulokset, jotka nimensä mukaisesti keskittyvät sateenkaariperheiden kokemuksiin sosiaali- ja terveyspalveluissa. Kirjassa sivutaan myös sateenkaariperheiden vertaistukea muutamissa kohdissa. Näissä esille nousi sosiaalisen tuen kautta saadun vertaistuen lisäksi Sateenkaariperheet ry:n toiminta, joka arvioitiin merkittäväksi sateenkaariperheessä eläville ihmisille (Jämsä 2007b, 36, 73).

Yksi ammattikorkeakoulun tutkimus, joka on melko lähellä omaa aiheitamme, on Reija Pirttilahden ja Riikka Rannan vuonna 2009 julkaistu opinnäytetyö ”Lapsiperheille tarkoitettu vertaistukitoiminta vanhempien kokemana”. Opinnäytetyössä tutkitaan vertaistuen merkitystä pienryhmissä, sekä selvitetään miten vanhemmat ovat siitä hyötynet (Pirttilahti & Ranta 2009, 14). Monenlaisten lapsiperheiden vertaistuesta on tehty myös

pro gradu – tutkielmia. Esimerkiksi Tuula Kinnusen vuonna 2006 julkaistussa pro gradussa ”Vertaistuki erityislapsen vanhempien voimavarana” tarkoituksena on selvittää miten erityislasten vanhemmat ovat saaneet tukea vanhemmuuteensa erilaisten vertaistukitoimintojen kautta. Tutkielmassa Kinnunen myös tarkastelee niitä merkityksiä, joita vanhemmat ovat vertaistukitoiminnalle antaneet. (Kinnunen 2006, 45.)

3 PERHEKÄSITYS SUOMESSA

Perhe on käsitteenä jatkuvassa muutoksessa. Eri aikakausina perhekäsitys on ymmärretty eri tavalla, sillä valloillaan oleva yhteiskunta on muokannut ja mallintanut sitä. (Paananen 2007, 9–14.) Perheen alkuperäksi voidaan ajatella suurperhettä ja sukuyhteisöä, joka myöhemmin on muuttunut ydinperheajatteluksi ja siitä on edetty perheiden moninaistumiseen. Käsitteen liikkuvuudesta kertoo myös perhetutkimuksen uudenlainen postmoderni suunta, joka kyseenalaistaa modernin naisen ja miehen heteroseksuaalisen ydinperhekäsityksen sekä antaa tilaa erilaisille perhemuodoille, joita esimerkiksi yksinhuoltajaperheet ja sateenkaariperheet ovat. (Nätkin 2010, 16, 18, 31–32.) Nykyisin on myös enemmän pohdittu mitä perhe ihmisille merkitsee ja mitä ominaisuuksia se käsitteenä pitää sisällään. Suomessa vuonna 2007 tehdyssä Väestöliiton perhekyselyssä perhe sai vastaajilta sosiaalisia ja henkisiä merkityksiä. Väestöliiton tutkimuksen tuloksissa perhe merkitsi useasti vastaajille yhdessä olemista, henkisen tuen antamista ja saamista, vastuuta perheenjäsenistä sekä läheisyyttä. (Paananen 2007, 23–24.)

Suomessa Tilastokeskus määrittelee perheeksi avio- tai avoliitossa asuvat tai parisuhteensa rekisteröineet henkilöt, joilla ei ole tai on lapsia. Perheeksi määritellään myös yksittäinen vanhempi lapsineen. (Tilastokeskus 2014.) Lisäksi Mari-Anna Berg on määritellyt tilastokeskuksen esityksessään perherakenteiksi myös yksin asuvat, uusioperheet ja kansainväliset perheet. Berg ottaa perherakenteidensa määrittelyssä huomioon myös samaa sukupuolta olevat parit. (Berg 2012.) Lapsiperheeksi Tilastokeskus määrittää perheen, jossa asuu ainakin yksi alle 18-vuotias lapsi. Tilastokeskuksen mukaan keskenään asuvat sisarukset tai perheessä asuvat isovanhemmat eivät kuitenkaan kuulu perheeseen, vaan muodostavat oman perheensä. (Tilastokeskus 2014.)

4 SATEENKAARIPERHEET

4.1 Sateenkaariperheet Suomessa

Suomessa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen muodostamat perheet ovat pysyneet pitkään näkymättömissä. Erityisesti niihin aikoihin, kun heidät leimattiin rikollisiksi tai sairaiksi, heidän oli pysyttävä piilossa voidakseen elää yhteiskunnassa täysivaltaisena kansalaisena. Aikaisemmin sateenkaariperheet koostuivatkin pitkälti heteroliitoissa elävistä homoseksuaalien henkilöiden perheistä tai heteroliitosta lähteneistä homoseksuaaleista yksinhuoltajista, mikä osaltaan vahvasti harhakuva lasten vanhempien heteroseksuaalisuudesta ja vei seksuaalivähemmistöjä yhä enemmän näkymättömiin. Kun homoseksuaalisuutta ei luokiteltu sairaudeksi enää vuoden 1981 jälkeen, ja kun homoseksuaaliset teot kriminalisoiva laki kumottiin vuonna 1971 ja hetero- ja homoseksuaalisen seksin suojaikärajat yhtenäistettiin vuonna 1999, sateenkaariperheet ovat alkaneet tulla hiljalleen näkyvämmäksi yhteiskunnassamme. (Mustola 2007, 20, 27, 31; Jämsä 2007a 163.)

Suomessa sateenkaariperheen käsite vakiintui vuonna 1996 Sateenkaariperheet ry:n perustamisen myötä ja se on nykyään Suomessa yleiskielisenä käsitteenä (Sateenkaariperheet ry 2014). Sateenkaariperheillä tarkoitetaan perinteisesti kaikkien seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien ihmisten lapsiperheitä. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä ovat homot, lesbot, bi- ja transihmiset. Kaikki määritelmään kuuluvat perheet eivät välttämättä halua määrittää itseään sateenkaariperheeksi. Toisaalta taas periaatteessa määritelmään kuulumattomat heteroperheet, jotka eivät tahdo tuoda vanhemmuudessaan ilmi perinteistä heteroydinmallia tai sukupuolirooleja, voivat hyvinkin kutsua perhettään sateenkaariperheeksi. Tärkeintä on se, miten perhe itse määrittelee oman perheensä. Sateenkaariperhe käsitteenä kuvastaakin perheiden monimuotoisuuden kirjoa. (Jämsä 2008, 26–27.) Nykyisin sateenkaariperheet ovat enemmän esillä niin mediassa kuin muussa elämässä erilaisten projektien, lakialoitteiden ja kampanjoiden myötä. Yksinhuoltajuuden ja uusioperheiden vierelle on tullut myös lisää perhemalleja, joista esimerkiksi naisparien ja heidän parisuhteessa hankittujen lastensa muodostamat perheet ovat yksi yleistymässä oleva perhemuoto (Jämsä 2007a, 165).

4.2 Monimuotoiset sateenkaariperheet

Sateenkaariperhe voi koostua kahden vanhemman ydinperheestä tai siinä voi olla useampia vanhempia, siihen voi kuulua etävanhempia tai se voi olla yksinhuoltajaperhe. Sateenkaariperheenä ydinperhe on usein naisparin tai miesparin muodostama lapsiperhe, mutta se voi olla myös esimerkiksi heteronaisen ja transvestiittimiehen muodostama lapsiperhe. Perinteisesti ja juridisesti ydinperhe ymmärretään kuitenkin perheeksi, jossa on enintään vain kaksi vanhempaa. Usein ydinperheen molemmilla vanhemmilla on juridinen oikeus lapseen sisäisen adoption kautta. (Jämsä 2008, 37.)

Etenkin aiemmin yleisin sateenkaariperheiden perhemuoto oli uusperhe, jossa lapset ovat syntyneet edellisissä heterosuhteissa. Uusperheen lapset ovat tietenkin voineet syntyä myös edellisistä homoseksuaalisista suhteista. Perinteisten uusperheiden tavoin sateenkaariuusperheet voivat olla hyvin monenlaisia ja monenlaisilla kokoonpanoilla. Kaikki uusperheet ja etenkin uusperheiden lapset kohtaavat monenlaisia haasteita kahden perheen yhteensovittamisessa, mutta sateenkaariuusperheessä voi näitä haasteita olla enemmän, jos aikaisempi perhe oli heteroperhe. Lapselle muutos heteroperheestä sateenkaariperheeksi ei ole välttämättä yhtä luontevaa kuin koko ikänsä sateenkaariperheessä eläminen. (Jämsä 2008, 38.)

Yhden vanhemman sateenkaariperheet voivat muotoutua eron tai puolison kuoleman kautta, mutta se voi olla myös henkilön itsensä yksin perustama. Juha Jämsä (2008, 39) kehottaa käyttämään yhden vanhemman perheistä enemmän käsitettä itsellisen vanhemman perhe, joka ei korosta perheen vajavaisuutta. Usein itsellisen vanhemman perheet ovat nimenomaan naisten perustamia ja lapsi on voinut saada alkunsa esimerkiksi hedelmöityshoitoklinikalla. Näissä perheissä vanhemman seksuaalinen suuntautuminen ei nouse samalla tavalla esille kuin useamman vanhemman perheissä ja usein tällaisten perheiden vanhemmat tulevatkin tulkituksi heteroina. (Jämsä 2008, 39.) Tämä saattaa olla pidemmän päälle raskasta henkilön seksuaalisen suuntautumisen identiteetille.

Apilaperheissä lapset ovat syntyneet kahden eri perheyksikön yhteisiksi lapsiksi. Apilaperheiksi voidaan laskea kolmen vanhemman kolmiapilaperhe ja neljän vanhemman neliapilaperhe. Neliapilaperhe voi olla esimerkiksi naisparin ja miesparin muodostama perhe ja kolmiapilaperhe voi olla esimerkiksi naisparin ja yksittäisen miehen tai miesparin ja yksittäisen naisen muodostama perhe. Apilaperheet ovat jokainen omanlaisiaan.

Vanhemmat voivat olla ystäviä jo etukäteen keskenään tai tutustua perheen perustamisen kautta. Myös asumisjärjestelyt vaihtelevat perheiden kesken. Apilaperheiden rikkautena on se, että lapsella on paljon hänestä välittäviä perheenjäseniä ja sukulaisia. Ongelmia taas voi muodostaa esimerkiksi se, ettei kaikilla vanhemmilla ole juridista oikeutta lapseen, koska Suomen lainsäädännön mukaan lapsella voi olla vain kaksi juridista vanhempaa. Tämä saattaa tulla ongelmalliseksi kriisitilanteissa. (Jämsä 2008, 41.)

Apilaperheen tapaisia tai niihin sekoittuvia perhemuotoja on polyamorinen perhe ja ystävysten muodostama perhe. Polyamorisessa perheessä lapsella on apilaperheen tavoin useampi vanhempi. Se kuitenkin eroaa apilaperheestä siinä, että kaikki perheen vanhemmat ovat suhteessa keskenään toisin kuin apilaperheissä, joissa suhteen muodostavat keskenään yksi tai useampi pari, eikä kaikki perheenjäsenet keskenään. Kahden tai useamman ystävän perustamassa perheessä jaetaan vanhemmuus lapseen, mutta ei olla keskenään suhteessa. (Sateenkaariperheet ry 2014.)

4.3 Vanhemmuus sateenkaariperheissä

Vanhemmuus käsitteenä on elänyt muutoksessa perhekäsityksen tavoin. Juntunen ja Krats (1997, 13) kirjoittavatkin Perhetutkimusyksikön julkaisussa 90-luvun loppupuolella, että nykyään vanhemmuus on meidän jokaisen oma valintamme, kun ennen vanhemmuutta pidettiin itsestään selvänä asiana ja se kuului osaksi perhe-elämää. Yleensä vanhemmuutta ajatellaan isänä tai äitinä olemisena, mutta ennen kaikkea se on lasten kanssa elämistä ja heidän vierellään kulkemista kohti heidän omaa aikuisuuttaan. Edellä mainittuun kuvaan vanhemmuudesta voidaan myös ajatella kuuluvan lapsen kehityksen ja kasvun varmistaminen. (Leinonen 2004, 177.)

Vanhemmuutta voidaan tarkastella niin biologisen, geneettisen, sosiaalisen, psykologisen kuin juridisenkin vanhemmuuden kautta (Väestöliitto 2014; Sateenkaariperheet ry 2014). Biologinen vanhemmuus tarkoittaa vanhemman biologista suhdetta lapseen. Biologisia vanhempia voivat olla esimerkiksi lapsen synnyttänyt nainen tai mies, jonka siitöistä lapsi on saanut alkunsa. Biologinen vanhemmuus voidaan myös kategorisoida erikseen geneettiseen vanhemmuuteen. Geneettinen vanhempi voi olla esimerkiksi munasoluja luovuttanut nainen, joka ei kuitenkaan ole synnyttänyt luovutetuista munasoluista syntynyttä lasta. (Sateenkaariperheet ry 2014.) Sosiaalisella vanhemmuudella

tarkoitetaan vanhempia, jotka pitävät arjessa huolta lapsista. Jämsä (2008, 62) käyttää sateenkaariperheiden sosiaalisesta vanhemmuudesta sanaa tosiasiallinen vanhemmuus, joka tarkoittaa tässä yhteydessä vanhemmuuden vastuun tosiasiallista kantamista. Sosiaalisen vanhemmuuteen on usein kytköksissä myös käsitteenä psykologinen vanhemmuus, jossa lapsen ja aikuisen välille on muodostunut kiintymissuhde ja tunneside. Psykologinen vanhemmuus määrittyy täten lapsen tuntemuksien kautta, pitääkö hän aikuista vanhempanaan. (Huttunen 2001, 62–65; Ritala-Koskinen 2001, 55, 58–60.)

Juridinen vanhemmuus on laissa ja tuomioistuimessa määrättyä vanhemmuutta, jotka määrittävät mitä oikeuksia ja velvollisuuksia vanhemmalla on lapseen (Rytkönen 2004, 9). Puhuttaessa sateenkaariperheiden vanhemmuudesta eteen väistämättä tulevat juurikin oikeudelliset kuviot, joita juridinen vanhemmuus ja juridinen huoltajuus ovat. Lapsen juridinen huoltaja saa olla mukana päättämässä lapseen liittyviä asioita, mutta hänellä ei ole samanlaisia velvollisuuksia ja oikeuksia kuin lapsen juridisella vanhemmalla. (Jämsä 2008, 62–63.) Perheen sisäinen adoptio mahdollistaa nykyisin sateenkaariperheiden molemmille vanhemmille juridiset oikeudet (Aarnipuu 2010, 5). Suomessa sisäisen adoption yleisin muoto on, että naisparien toinen osapuoli adoptoi puolison synnyttäneen lapsen (Sateenkaariperheet ry 2014).

Suomessa samaa sukupuolta olevien yhteinen adoptio ei ole vielä mahdollista, joka vaikuttaa jossain määrin siihen, että sateenkaariperheiden vanhemmiksi tuleminen ei ole jakaantunut tasaisesti eri sukupuolien kesken (Väestöliitto 2014). Naisten määrä on lisääntynyt sateenkaariperheiden vanhempina hedelmöityshoitojen mahdollistumisten myötä (Miettinen 2011, 5). Miehiä on vanhempina naisia vähemmän ja usein vanhemmuus muodostuu uusperheiden tai yksinhuoltajuuden kautta. Miehiä on paljon myös etävanhempina, jossa vanhemmuus on muodostunut joko apilaperheen tai entisen heterosuhteen kautta. On kuitenkin olemassa apilaperheitä joiden miespuoliset vanhemmat ottavat päävastuun lastenhoidosta tai jakavat sen tasapuolisesti naisparin kanssa. (Jämsä 2007a, 169–170.)

4.4 Sateenkaariperheiden erityisyyksiä ja haasteita

Sateenkaariperheissä usein yksi tai useampi vanhemmista on seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen asemassa. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen asema ei kuitenkaan

periydy sukupolvelta toiselle. Tämä tarkoittaa että seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvien omat vanhemmat ja lapset eivät ole välttämättä samassa asemassa heidän kanssaan. Yhteisen vähemmistökokemuksen puute tuo haasteita ja voi aiheuttaa ristiriitaa eri sukupolvien välille. Perinteisestä poikkeavana perhemallina sateenkaariperheillä ei myöskään ole kulttuurisia perhemalleja, joita he voisivat noudattaa. Tämä kuitenkin antaa vapauden luoda perheeseen omat toimintamallit ja perheenjäsenten välisen työnjaon. Oman perhemallin luomisen myötä sateenkaariperheet usein suunnittelevatkin perheen perustamisen harkiten ja sitoutuvat lapsen elämään. (Jämsä 2008, 28.)

Jämsän (2007a, 168) mukaan sateenkaariperheet joutuvat edelleen kohtaamaan hyvin monenlaisia arkielämään liittyviä haasteita. Tämä on yksi syy, jonka vuoksi hän kokee sateenkaariperheiden verkostoituneen melko tiiviisti. Lapsen kasvattamiseen ja yhteiskuntaan liittyviin asioihin halutaan löytää ratkaisuja, joista keskustellaan lapsiperheille ja sateenkaariperheille suunnatuissa tapaamisissa ja keskustelupalstoilla. Sateenkaariperheet saattavat myös joutua yhteiskunnassamme syrjinnän kohteeksi tai perheellä saattaa olla paineita onnistua lapsen kasvatuksessa täydellisesti, mikä voi lisätä tarvetta keskustella muiden sateenkaariperheiden kanssa. Sateenkaariperheet joutuvat usein perustelemaan tapaansa elää perheenä, mitä useinkaan perinteisen heteronormatiivisen ydinperheen ei tarvitse tehdä. (Jämsä 2008, 96–97.)

Lapsen syntymän jälkeen vähemmistön asema ja omat perhemallit tuovat haasteita byrokraattisiin asioihin yhteiskunnan tultua voimakkaammin osaksi perheiden elämää. Sateenkaariperheiden jäsenten väliltä voi esimerkiksi puuttua perhesuhteiden välinen juridinen suoja, minkä vuoksi perheiden on pyrittävä sopimaan keskenään lapsen elämää koskevista oikeuksista ja velvollisuuksista. Tämä ongelma korostuu etenkin sellaisissa perheissä, joissa vanhempia on useampia kuin kaksi. (Jämsä 2008 28–29). Juridiset haasteet koskettavat erityisesti lapsen sosiaalisia vanhempia, joilla ei välttämättä ole biologista tai oikeudellista suhdetta lapseen. Epätasa-arvoisen aseman myötä sosiaaliset vanhemmat voivat tuntea itsensä neuvottomiksi byrokratian ja yhteiskunnan keskellä. Jämsä (2007a, 169) kirjoittaakin useiden sateenkaariperheiden pohtineen miten vanhempia voisi voimaannuttaa ja tehdä vanhemmuudesta tasavertaisempaa perheeseen kuuluvien vanhempien kesken.

5 VERTAISTUKI

5.1 Vertaistuki ja vertaistoiminta

Vertaistuki perustuu samankaltaisissa elämäntilanteissa elävien ihmisten vastavuoroisuuteen ja yhdenvertaisuuteen (Laimio & Karnell 2010, 13–14). Vertaistuki voi toteutua hyvin monenlaisissa ympäristöissä ja sosiaalisissa suhteissa. Siihen voi riittää kahden vertaisen ihmisen kokemusten vaihto tai se voi tapahtua isommassa vertaistukiryhmässä, jotka voivat olla joko vertaisen, vapaaehtoisen koulutetun tai ammattilaisen ohjauksella. Vertaistukiryhmiä on olemassa moneen tilanteeseen, jossa ihminen kokee tarvitsevänsä tukea samassa elämäntilanteessa olevilta. (Mykkänen-Hänninen 2007, 26–29.) Vertaistukiryhmien toiminnan ei tarvitse rajoittua pelkästään tuen saamiseen ja elämäntilanteeseen liittyviin ongelmiin, vaan ryhmissä voidaan korostaa ystävyysuhteiden luomista ja yhteisyyttä (Jyrkämä 2010, 25–26).

Vertaistoiminta voidaan määritellä toimintana, jossa vertaistukea tapahtuu ja jonka lähtökohtana on osallistujien samankaltainen elämäntilanne ja yhteiset kiinnostuksen kohteet. Se voi olla organisoitua erilaisten järjestöjen tai jonkun muun taustayhteisön kautta tai se voi tapahtua ilman varsinaista järjestäjää. Vertaistoiminta ei ole ilmiönä uusi, vaan sillä on jo juuret aikoinaan eläneissä heimo- ja kyläyhteisöissä, joissa ihmisillä oli keskinäistä vuorovaikutusta ja huolenpitoa. Suomessa ensimmäisiä vertaistoiminnan kaltaisia ryhmiä olivat AA-ryhmät, jotka tulivat pysyvästi 40-luvulla ulkomailta Suomeen. Kuitenkin vertaistoiminta vakiintui käsitteenä vasta 1990-luvulla ja samoihin aikoihin lama loi uudenlaisia vertaistuen muotoja, oma-apuryhmien ja vapaaehtoistyön lisääntyessä. Silloisen vertaistoiminnan tarkoituksena oli antaa sellaista tukea, mitä muut tahot eivät pystyneet antamaan. Koska yhteiskunnassamme ei ole enää samanlaisia yhteisöjä kuin ennen, vertaistoiminta on nähty myös yhtenä hyvänä väylänä luoda yhteisöllisyyttä ihmisten välille. (Laimio & Karnell 2010, 6, 9–10, 14–15.)

Eri tutkijoilla ja kirjoittajilla on ollut erilaisia näkemyksiä siitä, miten vertaistukea voi saada. Vertaistukeen liittyvistä suhteista Susanna Hyväri (2005, 225) esimerkiksi kirjoittaa, että julkisesti kertominen ei riitä, vaan vertaistuen tapahtumiseen sekä kokemusten jakajan että vastaanottajan täytyy olla aktiivisia osallistujia. Toisessa lähteessä kuitenkin kirjoitetaan, että vertaistukea voi saada myös lukemalla lehtiartikkeleita, elämän-

kertoja ja jopa fiktiivisiä romaaneja (Laimio & Karnell 2010, 13). Näkisimme itse, että se on yksilöllistä, minkä vertaistuen muodon henkilö kokee toimivaksi. Pääasia on, että henkilö itse kokee saavansa vertaistuesta tukea ja apua. Parhaimmillaan tämä tuki ja apu voi auttaa jaksamaan arjessa sekä antaa voimaantumisen kokemuksen ja uusia näkökulmia erilaisiin ongelmatilanteisiin.

Vertaistukea haetaan koko ajan enemmän internetin kautta. Internet voikin olla hyvä matalan kynnyksen paikka löytää vertaisiaan ja saada heiltä tukea. Internetin erilaisten keskustelupalstojen kautta ihminen voi saada informaation lisäksi sosiaalista tukea ja tuntea yhteenkuuluvuutta muihin keskustelupalstan käyttäjiin. Internetin kasvavan vertaistuen syyksi Päivi Huuskosen kirjoittamassa Vertaistukea verkossa -artikkelissa pohditaan sosiaalisen median yleistymistä ja ihmisten internetin käyttöä yhä enemmän jokapäiväiseen elämään. Internetistä saatavalla vertaistuella on kuitenkin myös helppouden ja positiivisten ominaisuuksien lisäksi myös omat riskinsä. Internetissä tapahtuvaa toimintaa on vaikeampi kontrolloida, mikä voi johtaa väärinkäytöksiin ja aiheuttaa mielipahaa vertaistukea hakeville. Vertaistuki internetissä on kuitenkin mahdollista saada nimettömästi, mikä madaltaa kynnystä omalta osaltaan. Harkiten käytettynä internet voi olla tehokas ja nopea tapa saada vertaistukea etenkin äkillisiin kriisitilanteisiin. (Huuskonen 2010, 71–79.)

5.1.1 Vertaisuus ja kokemustieto

Vertaistoiminnan ja vertaistuen käsitteet linkittyvät vertaisuuden käsitteeseen, joka on vertaistukea laajempi käsite. Vertaisuus voidaan määritellä samankaltaisen elämäntilanteen tai elämänmuutoksen kautta, joka koskettaa kahta tai useampaa eri ihmistä (Mykänen-Hänninen 2007, 26). Vertaisuuden käsitteessä korostuu tasavertaisuus, joka synnyttää kokemuksen vertaisuudesta (Laimio & Karnell 2010, 13). Kokemus vertaisuudesta syntyy ihmisiä yhdistävistä tekijöistä, joita voivat olla esimerkiksi vanhemmuus, sama sairaus, riippuvuus tai vaikkapa omaishoitajuus (Jyrkämä 2010, 34). Vertaisuutta voidaan myös kokea samojen kiinnostusten kohteiden, harrastusten ja ammattiryhmän kautta.

Vertaisilla on usein sellaista omiin kokemuksiin perustuvaa tietoa, jota ei ole kenelläkään muulla (Laimio & Karnell 2010, 13). Tällaisesta omiin kokemuksiin perustuvasta

tietopääomasta käytetään käsitettä kokemustieto. Vertaisryhmissä kokemustiedon vastaanottaja voi saada tukea, apua ja konkreettisia toimintamalleja omaan tilanteeseensa. Kokemustiedon jakaja taas pääsee kertomaan omista asioistaan ja tulee kuulluksi. Huomioitavaa on kuitenkin, että kokemustiedon jakaja puhuu todellakin vain omiin kokemuksiinsa perustuen, eikä näin ollen anna selvästi oikeita tai vääriä vastauksia. Kokemustiedon jakaminen onkin vain yksi vertaistuen muoto, mutta sitä käytetään paljon erilaisissa vertaistukiryhmämuodoissa. Jaettavan tuen ja kokemustiedon kautta vertaistukiryhmään osallistuva ihminen voi konkreettisesti kokea, että hän ei ole yksin tilanteessaan. (Vahtivaara 2010, 21–23.)

5.1.2 Sosiaalinen tuki

Koska vertaistoiminnasta ja vertaistuesta on painotuksiltaan olemassa monenlaisia erilaisia määritelmiä, lähdimme hahmottelemaan vertaistukea myös sosiaalisen tuen kautta. Mikkonen (2009, 163) ja Jantunen (2010, 87) määrittelevätkin vertaistuen sosiaalisen tuen alakäsitteeksi. Sosiaalisen tuen käsitteellä tarkoitetaan ihmisten välisiä vuorovaikutussuhteita, joissa on tarkoitus antaa ja saada tukea (Mäenpää 2008, 10). Sosiaalista tukea voi saada perheeltä ja ystäviltä sekä muilta sosiaalisen verkoston jäseniltä. Se on tärkeä tuen muoto ihmisten jokapäiväisessä elämässä. Vertaistuki eroaa sosiaalisesta tuesta siinä, että vertaistuessa ihmiset kokevat olevansa vuorovaikutuksessa vertaisia keskenään, kun taas sosiaalisessa tuessa ei vertaisuuden kokemusta välttämättä ole lainkaan. (Jantunen 2010, 87.)

5.2 Lapsiperheiden vertaistuki

Lapsiperheiden vertaistuki on noussut 2000-luvulla tärkeäksi asiaksi. Sosiaali- ja terveysministeriö ehdotti vuonna 2004 julkaistussa Lastenneuvola lapsiperheiden tukena -oppaassa perheiden tukemiseksi ja hyvinvoinnin edistämiseksi muun muassa vertaistukitoimintaa. Oppaan yksi suuntaa antavista tavoitteista olikin, että kaikkien lapsiperheiden vanhempien olisi mahdollista saada vertaistukea niin halutessaan. (Lastenneuvola lapsiperheiden tukena 2004, 20.) Vuonna 2006 sosiaali- ja terveysministeriön kehittämistyön painopisteitä kunnissa ovat olleet perhetyön ohella tavoitteiden mukaisesti vanhempainryhmät ja niihin kuuluva vertaistuki. Vuonna 2009 julkaistussa Sosiaalialan

kehittämishankkeen arvioinnissa sanotaan, että erilaiset vertaistuen toimintamallit ovat kehittyneet perhekeskustoiminnassa pysyviksi rakenteiksi. (Oosi, Wennberg, Alavuotunki, Juutinen & Pekkala 2009, 56, 75.)

Marja-Leena Viljamaan tekemän ”Neuvola tänään ja huomenna” -tutkimuksen mukaan tarvetta lapsiperheiden vertaistuelle näyttäisi todella olevan. Perhe voi jäädä usein yksin ja varsinkin nuoret vanhemmat tarvitsivat tukea sekä mallia omaan vanhemmuuteensa. Vertaistuki on monille vanhemmille tärkeää myös sen synnyttämien sosiaalisten suhteiden ja verkostojen takia. (Viljamaa 2003, 24, 50.) Vertaistuki auttaa vanhempia tunnistamaan omia resurssejaan ja antaa luottamusta omiin kykyihinsä vanhempana. Varsinkin vertaistukiryhmissä vanhemmat saavat vahvistusta omalle toiminnalleen. Usein myös perheen lapset hyötyvät lapsiperheiden vertaistuesta, sillä sen avulla he pääsevät harjoittelemaan vertaistukiryhmissä muiden samankaltaisessa tilanteessa olevien lasten kanssa sosiaalisia taitojaan. (Haaranen 2012, 20–21.)

6 SATEENKAARIPERHEIDEN VERTAISTUKI

6.1 Sateenkaariperheiden vertaistuen tarve

Sateenkaariperheet ovat yhteiskunnan paineessa erilaisen perhemuotonsa vuoksi ja he saattavatkin joutua kohtaamaan erilaisia haasteellisia tilanteita, joista puhuttiin enemmän luvussa 4.4. Sateenkaariperheiden erityisyyksiä ja haasteita. Näihin tilanteisiin perheet usein hakevat tukea ja tietoa. Kymen sanomien uutisoinnin mukaan tukea ei kuitenkaan välttämättä saada viranomaisilta ja ammattilaisilta. Syyksi uutisoinnissa Juha Jämsä pohti, etteivät ammattilaiset uskalla ottaa erilaisia asioita sateenkaariperheiden kanssa puheeksi. (Kymen sanomat 2008.) Ulkomailla on ollut myös samankaltaisia ongelmia sosiaali- ja terveystalveluiden yhteydessä esimerkiksi Australian seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä kohtaan, joista osa on joutunut syrjinnän kohteeksi etsiessään terveydenhuollosta apua omaan elämäänsä (Irwin 2007, 73).

Vertaistuen tarpeet voivat liittyä myös sateenkaariperheiden lapsiin. Esimerkiksi jos kohtaamiset yhteiskunnan kanssa osoittautuvat haasteelliseksi, saattaa tästä kärsiä vanhempien ohella myös lapsi. Tällöin myös sateenkaariperheiden lasten tuen tarvetta on aiheellista pohtia. Sateenkaariperheiden lasten haasteet yhteiskunnan kanssa voivat ilmetä kouluiässä, esimerkiksi koulukiusatuksi tulemisena. Tällöin lasten sosiaalisilla verkostoilla ja niiden antamalla tuella on iso merkitys sateenkaariperheiden lasten omiin kokemuksiin tilanteesta. (Solantaus 2008, 79–80.) Sosiaalisen tuen ollessa vertaisten antamaa tukea, se auttaa kehittämään lapsen itsetuntoa kun hän tietää, ettei ole yksin tilanteessaan.

6.2 Vertaistuen väylät

6.2.1 Sateenkaariperheet ry

Sateenkaariperheille on olemassa erilaisia vertaistoiminnan ja tuen muotoja. Suurimman osan toiminnasta järjestää Seta ry:n jäsenjärjestö Sateenkaariperheet ry, joka on tähän mennessä noussutkin jo esille opinnäytetyössämme useaan kertaan. Järjestö toimii vahvana vaikuttajana sateenkaariperheiden hyvinvointiin ja oikeuksiin. Sateen-

kaariperheet ry:stä sateenkaariperheet voivat saada neuvontaa ja tukea erilaisiin asioihin, kuten byrokratiaa tai lasten hoitoon liittyvissä asioissa internetin sekä järjestettävän toiminnan välityksellä. Sateenkaariperheet ry:n toimintaan kuuluu esimerkiksi perheleirejä ja perhevalmennuskursseja sekä erilaisia ryhmiä, kuten perhetapaamisia ympäri Suomen. (Sateenkaariperheet ry 2014.)

6.2.2 Muut vertaistuen väylät

Sateenkaariperheet voivat osallistua sateenkaariperheille suunnatun vertaistukitoiminnan lisäksi myös muihin lapsiperheille suunnattuun vertaistukitoimintaan, jotka vastaavat perheen omia tarpeita. Lapsiperheille vertaistukea tarjoavat kolmannen sektorin toimijoista muun muassa Mannerheimin lastensuojeluliitto sekä Yksin- ja yhteishuoltajat ry, joita sateenkaariperheet vastasivat käyttävänsä 2006 tehdyssä Sateenkaariperheitä koskevassa kyselyssä (Jämsä 2007b, 72). Muita lapsiperheille vertaistukitoimintaa järjestäviä tahoja ovat esimerkiksi eri kaupunkien seurakuntien perhekerhot ja perheneuvolojen järjestämät perhetapaamiset.

6.2.3 Internet vertaistuen väylänä

Sateenkaariperheille on tarjolla vertaistukea internetissä. Erilaisilla keskustelupalstoilla sateenkaariperheet jakavat kokemuksiaan ja ajatuksiaan sekä näin vastaanottavat ja antavat vertaistukea. Keskustelupalstoja käytetään myös etsimään vertaisia jakamaan kokemuksia kasvokkain. Etenkin pienemmiltä paikkakunnilta olevat sateenkaariperheet ovat kokeneet, etteivät saa omalta paikkakunnaltaan mahdollisuutta keskustella riittävästi perheisiinsä tai parisuhteeseensa liittyvistä asioista. Joidenkin keskustelupalstan kirjoittajien mielestä tämä on sen takia, että he eivät ole heteroita. Osa perheistä tekeekin matkoja isompiin kaupunkeihin sateenkaariperheiden tapaamisten vuoksi. (Perheikka.fi 2014; Sateenkaariperheet ry 2014.)

Sateenkaariperheille löytyy vertaistukea internetistä esimerkiksi Perheikka.fi-nettipalvelussa ja Sateenkaariperheet ry:n omalla keskustelufoorumilla, joka sijaitsee Setan keskustelufoorumin alaisuudessa. Sateenkaariperheet ry:n keskustelufoorumilla voi keskustella vapaasti esimerkiksi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin, sateenkaa-

riperheisiin ja vanhemmuuteen liittyvistä asioista. (Sateenkaariperheet ry 2014.) Perhe-
aika.fi-nettipalvelut tarjoavat lapsiperheille vertaistukea netissä toimivien vertaisryh-
mien ja chat-keskustelujen kautta. Sivustolla on tarjolla vertaistukea tasapuolisesti kai-
kille lapsiperheille ja vertaisryhmistä löytyy esimerkiksi sateenkaariperheille oma ryh-
mänsä. Chat-keskusteluista löytyy monenlaisia aiheita sekä yleisesti lapsiperheille että
tietyille ryhmille suunnattuna, kuten esimerkiksi monikkoperheille, eroperheille ja myös
sateenkaariperheille. Sateenkaariperheet ry:n jäsenet voivat toimia myös halutessaan
nettivertaisohjaajana nettipalveluissa suorittamalla ensin vertaisohjaajakoulutuksen.
(Sateenkaariperheet ry 2014.)

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

7.1 Tutkimusmenetelmä

Valitsimme tämän opinnäytetyön tutkimusmenetelmäksi laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen, jonka toteutimme internetkyselyn avulla. Valitsimme laadullisen tutkimusmenetelmän, koska tutkimme opinnäytetyössämme sateenkaariperheiden kokemuksia vertaistuen tarpeesta sekä sitä, miten vertaistuki on vaikuttanut heidän elämäänsä. Halusimme lähteä tutkimaan sateenkaariperheiden vertaistukea nimenomaan kokemuspohjaisesti, jolloin laadullinen tutkimus oli luontevin vaihtoehto tutkimusmenetelmäksi. Laadullista tutkimusta voi toteuttaa hyvin monella eri tavalla ja sen pääpiirteisenä tarkoituksena on tutkia ja ymmärtää käsiteltävää asiaa holistisesti (Koppa 2014: Laadullinen tutkimus). Laadullista tutkimusta onkin kutsuttu ”ymmärtäväksi tutkimukseksi” ja se on hyödyllinen tutkimusmenetelmä silloin kun tutkittavaan aiheeseen tai kysymykseen halutaan moniulotteisempi vastaus kuin mitä ”kyllä” tai ”ei” vastaukset pystyisivät antamaan. (Shuttleworth 2014; Tuomi & Sarajärvi 2013, 28).

Laadullisen tutkimuksen yleisempiä aineistonkeruun muotoja ovat havainnointi, haastattelu, dokumentteihin perustuva tieto sekä kysely, joista viimeisemmäksi mainittu valikoitui meille aineistonkeruumenetelmäksemme (Tuomi & Sarajärvi 2013, 71). Lomakekyselyä käytetään usein myös määrällisessä tutkimuksessa, mutta muokkasimme sen laadulliseen muotoon (Tuomi & Sarajärvi 2013, 74). Kyselylomakkeen suunnittelussa tavoitteemme oli, että saaduista vastauksista tulisi monipuolisia ja kattavia. Kysymysten tuli siis olla vastaajille mahdollisimman selkeitä ja helposti lähestyttäviä. Laadullisen tutkimuksen tapaan tärkeintä meille ei ollut vastausten määrä vaan laatu. (Eskola & Suoranta 2008, 18).

7.2 Aineistonkeruu ja kohderyhmä

Kuten aikaisemmasta luvusta kävikin jo ilmi, tutkimuksen aineisto kerättiin laadullisella internetkyselyllä. Ennen kysymyksiä ja vastauslomakkeita sivulla oli saatekirje, jossa kerroimme lyhyesti opinnäytetyömme aiheesta, kyselyn luottamuksellisuudesta ja määritimme, miten vertaistuki ja vertaistukitoiminta on tutkimuksessamme ymmärretty.

Saatekirjeessä oli myös yhteistietomme, jos vastaajille heräsi kysymyksiä kyselyyn liittyen. Saatekirjeen alla olevassa kyselylomakkeessa oli viisi teemaa, joista jokaisessa oli yksi tai kaksi avointa kysymystä. Kysymykset liittyivät teemojen mukaan vertaistukitoimintaan osallistumiseen, vertaistuen sisältöön, kokemuksiin vertaistuesta sekä vertaistuen merkitykseen. Lopuksi vielä kysyttiin, minkälaista vertaistukitoimintaa vastaaja itse haluaisi järjestettävän. Viimeinen kysymys kysyttiin Sateenkaariperheet ry:n toiveesta ja ajatuksena heillä oman vertaistukitoiminnan kehittäminen.

Laadullinen internetkysely valikoitui aineiston keruumenetelmäksemme sen yksityisyyden ja vastaajan kannalta helppouden vuoksi. Internetkyselyn vahvuus oli se, että siihen pystyi osallistumaan myös Pirkanmaan ulkopuoliset sateenkaariperheet. Näin saimme kerättyä kokemuksia sekä isommista kaupungeista, joissa erilaisiin vertaistukitoimintoihin osallistuvia on luultavasti enemmän, että pienemmiltä paikkakunnilta, joissa välttämättä järjestettyä vertaistukitoimintaa ei ole lähellä lainkaan. Olimme toteuttamassa kyselyä ensin sähköpostitse, mutta arvelimme internetkyselyn olevan vastaajalle helpompi ja nopeampi. Sen lisäksi suurin syy päätökseemme oli yksityisyyden ja anonyyminä vastaamisen kunnioittaminen. Sähköpostitse kerättävällä aineistolla vastaajan sähköpostiosoite olisi tullut meidän tietoomme. Se olisi voinut vaikuttaa vastaajien määrän lisäksi myös siihen, miten vapaasti vastaaja lähtee kyselyn kysymyksiin vastaamaan. Internetkyselyssä ei kerätty mitään henkilöllisyyteen tai perheeseen liittyviä taustatietoja, joten vastaajien ei tarvinnut huolehtia siitä tunnistetaanko heidät vai ei.

Kyselyyn tulevia kysymyksiä pohdimme pitkään niiden selkeyden ja ymmärrettävyyden kannalta. Kuten Raine Valli (2007, 102, 124) toteaa, ei tutkija voi pitää itsestäänselvyytenä sitä, että vastaaja näkisi ja tulkitsisi kyselyn kysymykset samoin kuin niiden laatija. Tämän vuoksi kysymyksistä tuli tehdä mahdollisimman selkeitä ja yksiselitteisiä. Kysymysten muodostamisessa käytimme paljon ohjaajamme apua. Ennen kyselyn lähettämistä Sateenkaariperheet ry:lle halusimme vielä varmistua kysymysten ymmärrettävyydestä ja lähetimme kyselyn ensin kahdelle ystävällemme, jonka jälkeen teimme vastausten perusteella pieniä muutoksia. Tämän jälkeen lähetimme kyselyn vielä kahdelle eri henkilölle ja näiden vastausten perusteella olimme tyytyväisiä kysymyksiin. Testeissä kysymyksiin vastattiin siihen, mitä halusimmekin kysyä.

Kohderyhmäksi olimme määrittäneet tutkimussuunnitelmaamme tehdessä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen lapsiperheet. Varsinainen kohderyhmä tarkentui silloin, kun

Sateenkaariperheet ry auttoi meitä vastaajien tavoittamisessa levittämällä linkkiä internetkyselyyn Sateenkaariperheet ry:lle suunnatuissa kanavissa. Näin varsinaiseksi kohderyhmäksi tuli Sateenkaariperheet ry:n jäsenenä olevat sateenkaariperheet. Kysely oli avoinna 12.5.2014–15.6.2014 ja sinä aikana vastauksia kertyi yhteensä 14, joista kaikki soveltuivat käytettäväksi tutkimuksessamme.

7.3 Tutkimusaineiston analyysi

Opinnäytetyömme tutkimusaineiston analyysimenetelmänä käytimme kyselystä saatuihin vastauksiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä, johon saimme hyvän johdatuksen ja mallin Jouni Tuomin ja Anneli Sarajärven kirjasta ”Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi”. Perehdyimme myös aikaisempiin pro graduihin, jossa oli käytetty aineistolähtöistä sisällönanalyysin menetelmää. Aineistolähtöinen sisällönanalyysin menetelmän tarkoituksena on luoda tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus. Analysoitavia asioita ei ole etukäteen päätetty, vaan ne valitaan saadusta aineistosta tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimusongelman mukaisesti. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä aikaisemmalla tiedolla ei pitäisi olla merkitystä, koska se ei saisi vaikuttaa tutkimuksesta saatavaan analyysiin ja lopputulokseen. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 95.)

Aineiston analysoinnissa käytimme apuna pelkistämistä, ryhmittelyä, ala- ja yläkategorioiden luomista sekä yhdistävien kategorioiden luomista. Aineiston purkaminen lähti liikkeelle pelkistämällä alkuperäisilmaisuja (kuvio 1), jotka olivat suoraan kerätystä aineistosta. Kerätylle aineistolle esitimme tutkimusongelman- ja asetelman mukaisia kysymyksiä, jotka ohjasivat pelkistettyjen vastausten saamista. Luimme läpi kyselyn vastaukset ja alleviivasimme ensiksi ilmaisuja, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiimme. Kirjoitimme alleviivatut lauseet paperille ja leikkasimme ne paperiliuskoiksi. Paperiliuskojen avulla saimme ryhmiteltyä (kuvio 2) samaa asiaa koskevat pelkistetyt ilmaukset samaan teemaan ja annoimme tälle alakategorialle sisältöä kuvaavan nimen. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 101, 108.)

ALKUPERÄINEN ILMAUS	PELKISTETTY ILMAUS
<p><i>”...Sateenkaariperhetoiminnassa olemme ajatelleet sitä [vertaistukea] myös lapsen kannalta; että lapsi oppii tuntemaan muita sateenkaariperheiden lapsia, että hänelle tulee oma ”vertaistryhmä”...”</i></p> <p><i>”...Koen tärkeäksi, että lapsella on kontakteja myös muihin sateenkaariperheiden lapsiin, jotta hän ei koe olevansa ainoa kahden äidin lapsi...”</i></p> <p><i>...Nyt kun lapsi on isompi [hän] kaipaa toimintaa, jossa hän saa myös kavereita (sateenkaariperheiden paikallisryhmän tapaamiset ovat hyvä tässä asiassa)...</i></p>	<p>Ajatus siitä, että lapsi oppisi tuntemaan muita sateenkaariperheiden lapsia</p> <p>Halu, että lapsi saa kontakteja muihin sateenkaariperheiden lapsiin</p> <p>Lapsi kaipaa toimintaa, jossa hän saa kavereita</p>

KUVIO 1. Esimerkki aineiston pelkistämisestä.

PELKISTETTY ILMAUS	ALAKATEGORIA
<p>Ajatus siitä, että lapsi oppisi tuntemaan muita sateenkaariperheiden lapsia</p> <p>Halu, että lapsi saa kontakteja muihin sateenkaariperheiden lapsiin</p> <p>Lapsi kaipaa toimintaa, jossa hän saa kavereita</p>	<p>Sateenkaariperheiden lasten yhteys muihin sateenkaariperheiden lapsiin</p>

KUVIO 2. Esimerkki aineiston ryhmittelystä.

Aineistomme analyysi jatkui, kun yhdistimme myös alakategorioita toisiinsa, joista muodostui yläkategorioita. Näille yläkategorioille pyrimme seuraavaksi löytämään yhdistäviä kategorioita. Kategorioita tehdessämme jatkoimme työtä tietokoneelta käsin, johon teimme taulukkoja muodostuneista kategorioista (kuvio 3). Tuomi & Sarajärvi (2013, 101) kirjoittavat että kategorioiden muodostaminen on analysoinnin kriittisin vaihe, koska siihen liittyy paljon tutkijoiden omaa tulkintaa käsiteltävistä aiheista. Meidän pitikin tarkkaan harkita, mitkä ilmauksista kuuluivat todella samaan teemaan ja mi-

tä yhteneväistä eri kategorioilla on. Pohdimme myös useaan otteeseen millä nimityksillä ja teoreettisilla käsitteillä lähdemme eri kategorioita kuvaamaan. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 101, 108.)

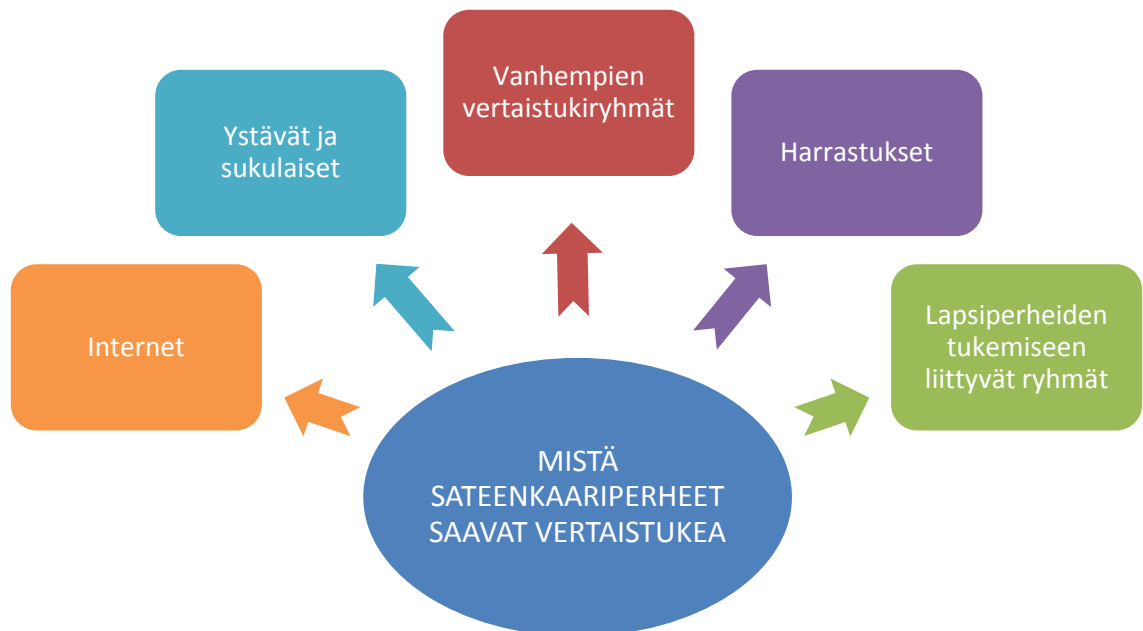
ALAKATEGORIA	YLÄKATEGORIA	YHDISTÄVÄ KATEGORIA
Perhemallien puute	Sateenkaariperheenä oleminen	VERTAISTUEN TARVE SATEENKAARIPERHEENÄ
Kokemus perheen erilaisuudesta		
Oma seksuaalinen suuntautuminen uusi asia		
Sukulaisten suhtautuminen		
Erilaisuuden tuomat paineet yhteiskunnassa	Yhteiskunnan suhtautuminen	
Ihmisten ennakkoluulot ja asenteet		
Ulkopuoliset odotukset paremmasta perheestä		
Loukkaava kohtelu		
Vanhemmuuden ja perhemuodon puolustaminen		
Perheen sisäinen adoptio	Viralliset tahot/ byrokratia	
Etuudet		
Sosiaali- ja terveyspalveluiden suhtautuminen		
Puutteellisesti tietoa ja tukea palveluissa		
Sateenkaariperheiden lasten yhteys muihin sateenkaariperheiden lapsiin	Sateenkaariperheiden lapset	
Koulukiusaaminen		
Lapsen suhtautuminen vanhemman suuntautumiseen		
Lapsen tukeminen sateenkaariperheisiin liittyvissä asioissa		

KUVIO 3. Esimerkki kategorioiden muodostamisesta.

8 TUTKIMUKSEN TULOKSET

8.1 Mistä sateenkaariperheet saavat vertaistukea

Kyselyn aluksi laitoimme vastaajat pohtimaan niitä vertaistukitoimintoja, joihin he ovat perheensä kanssa tai perhe-elämäänsä liittyen osallistuneet tai mistä muualta he ovat saaneet vertaistukea. Lähes kaikilla kyselyyn vastanneista oli kokemusta vertaistukiryhmiin osallistumisesta ja kaikki olivat saaneet ja jakaneet vertaistukea jotain kautta. Vertaistukea oltiin saatu erilaisista ryhmistä, omista harrastuksista, ystäviltä ja sukulaisilta sekä internetistä (kuvio 4).

KUVIO 4. Mistä sateenkaariperheet ovat saaneet vertaistukea.

Suurin osa vastaajista oli osallistunut useisiin erilaisiin ohjattuihin vertaistukitoimintaryhmiin ja -kursseihin, joiden teemat liittyivät vaihtelevasti raskausaikaan, synnytykseen ja vauva-aikaan, perheen arjen tukemiseen ja sateenkaariperheyteen. Suosittuja olivat perhe- ja vauvakerhot, perhekahvila sekä eri järjestöjen vanhemmille suunnatut ryhmät, kurssit ja valmennukset. Vertaistuen väylinä toimivat myös erilaiset vapaa-ajan toiminnot, kuten lasten harrastukset ja vauvamuskari. Sateenkaariperheille suunnattua vertaistukea saatiin ylivoimaisesti eniten Sateenkaariperheet ry:n järjestämän toiminnan

kautta. Vastauksissa vertaistukiryhmien vahvuutena huomioitiin se, että ohjatuista ryhmistä muodostui vertaistuen kannalta tärkeitä verkostoja ryhmän loppumisenkin jälkeen.

Parasta vertaistukea on ollut vertaistukitoiminnan piirissä tutuksi tulleiden äitien yhteydenpito ja epävirallinen kokemusten jakaminen niin kasvokkain kuin Facebookin kautta. (vastaaja 9)

Eräs perhe oli kokenut saavansa harrastusryhmistä kaipaamansa avoimen ja suvaitsevan ryhmän, joka korvasi sateenkaariperheille suunnatut vertaistukiryhmät.

Sateenkaariryhmän puuttuessa harrastusryhmät ovat olleet meille paras paikka [hakea vertaistukea], siellä on yleensä ihmisiä joilla on elämässä draivia ja avoimuutta suvaita monenlaisia perheitä, siellä ei ole tarvinnut lunastaa paikkaansa maailmassa olemalla super-äiti ja super-perhe. (vastaaja 7)

Useissa vastauksissa nostettiin esille ohjattujen ryhmien lisäksi sosiaalisten verkostojen ja internetin kautta saatu vertaistuki ja sosiaalinen tuki. Etenkin niissä tilanteissa, joissa vertaistuen tarve koettiin suureksi, vertaistukea oltiin saatu jo olemassa olevan sosiaalisen verkoston sisältä. Sosiaalisista verkostoista mainittiin useimmiten ystävät ja sukulaiset, mutta myös opiskelu- ja työtoverit. Monet vastaajat myös kertoivat käyttäneensä internetin eri keskustelupalstoja ja Facebook-ryhmiä vertaistuen hakemisessa. Leikkikäisten kanssa hiekkalaatikolla käyty keskustelut muiden lasten vanhempien kanssa koettiin hyvin merkittäviksi vertaistuen kannalta.

Vaikka pääasiallisesti vertaistukea koettiin saavan erilaisissa ohjatuissa ryhmissä, niin joillekin vastaajista se samassa tilanteessa olevilta ystäviltä saatu vertaistuki oli kaikista tärkeintä esimerkiksi sen vuoksi, ettei syystä tai toisesta voinut tai halunnut osallistua vertaistukiryhmiin.

Emme ole osallistuneet mihinkään Sateenkaariperhe ry:n tapahtumiin tai muuhunkaan ”virallisempiin” juttuihin. Syynä on se, että asumme niin pienellä paikkakunnalla, että täällä on tosi vähän mitään sateenkaariperheiden tapaamisia. Meille tärkein vertaistuki on löytynyt samassa kaupungissa asuvasta naisparista, jolla on vuoden nuorempi lapsi kuin meillä. (vastaaja 14)

Osalla vastaajista myös yhdistyivät monet eri keinot saada vertaistukea. Vertaistukea saatiin sekä järjestetystä toiminnasta että sosiaalisen verkoston kautta eri elämäntilanteiden vaatimiin haasteisiin.

Vauvakerhoissa sain vertaistukea pikkuvauvan vanhemmuuteen. Ystäviltä olen saanut vertaistukea isomman lapsen vanhemmuuteen ja yksinhuoltajuuteen. Erossa sain eronneilta ystäviltä tukea. (vastaaja 10)

8.2 Minkälaista vertaistukitoimintaa sateenkaariperheet tarvitsisivat

Kyselyssä selvitettiin, minkälaista sateenkaariperheille suunnattua vertaistukitoimintaa perheet tarvitsisivat. Kysymys tuli mukaan kyselyymme Sateenkaariperheet ry:n toiveesta. Ajatuksena oli, että he voisivat mahdollisesti kehittää vertaistukitoimintaansa vastausten pohjalta. Vastauksista kävi ilmi, että vertaistukitoimintaa tarvittaisiin lisää ja mahdollisimman monipuolisesti. Ehdotuksia tuli erilaisista ryhmistä ja tapaamisista, keskustelutilaisuuksista, kursseista, koulutuksista ja leireistä sekä tapahtumista. Esimerkiksi yksinhuoltajien ja naisparien lapsille koettiin tarvetta toiminnalle, joissa he pääsivät luomaan kontakteja miespuolisiin aikuisiin. Lasten ja koko perheen toiminnan lisäksi haluttiin myös aikuisille ja pariskunnille olevaa toimintaa monipuolisesti. Vastauksissa toivottiin myös sukulaisille suunnattua koulutusta, joka auttaisi heitä hyväksymään ja ymmärtämään sateenkaariperheitä paremmin.

Erilaisia tapaamisia/ tapahtumisia, joissa lapset ovat mukana. Retkiä! Keskustelua, jutustelua. (vastaaja 3)

Keskustelut ja alustukset kiinnostaa osaa porukasta, toiset taas kavahtaa niitä ja osallistuu vain toiminnallisiin juttuihin, eli molempia pitää olla tarjolla. Jotkut osallistuu vain netin välityksellä, mutta sehän on hyvä väline tiedotukseen ja pitämään porukat ajan tasalla. (vastaaja 6)

Erityisesti pääkaupunkiseudun ulkopuolelle ja etenkin pienemmille paikkakunnille haluttaisiin enemmän toimintaa. Myös erilaista valtakunnallista toimintaa toivottiin järjestettävän enemmän.

Toivoisin perhetapaamisia kotipaikkakunnallani sekä kesäleirejä. (vastaaja 8)

Enemmän esim. Sateenkaariperheet-yhdistyksen järjestämiä tapaamisia, keskustelutilaisuuksia tai kursseja myös pääkaupunkiseudun ulkopuolella. (vastaaja 12)

Sateenkaariperheet ry järjestää paljon hyvää ja monipuolista toimintaa varsinkin pääkaupunkiseudulla ja muutamissa muissa isoissa kaupungeissa. Toimintaa saisi olla enemmän myös pienemmissä kaupungeissa. Myös valtakunnallisia tapahtumia, viikonloppuleirejä eri teemoilla saisi olla enemmän. Olisi hyvä jos naisparien ja yksinhuoltajien lapsille olisi toimintaa jossa he saisivat mieskontakteja. (vastaaja 11)

Osa vastaajista oli myös tyytyväisiä tämän hetkiseen vertaistukitoimintaan ja sen monipuolisuuteen.

En oikeastaan [toivoisi sateenkaariperheille suunnattua vertaistukitoimintaa järjestettävän] enempää kuin nyt. On ryhmiä, leirejä, vapaamuotoisia tapahtumia. (vastaaja 10)

Sateenkaariperheiden keskustelufoorumiin tuli eräältä vastaajalta parannusehdotus.

Sateenkaariperheiden paikallisryhmät ovat hyvä juttu [mutta] sateenkaariperheiden keskustelufoorumi ei ole kovin hyvä foorumi. Sitä voisi jotenkin parantaa, jotta ihmiset siellä tulisivat aktiivisemmiksi. Se pitäisi olla jaoteltu eri osa-alueisiin. (vastaaja 1)

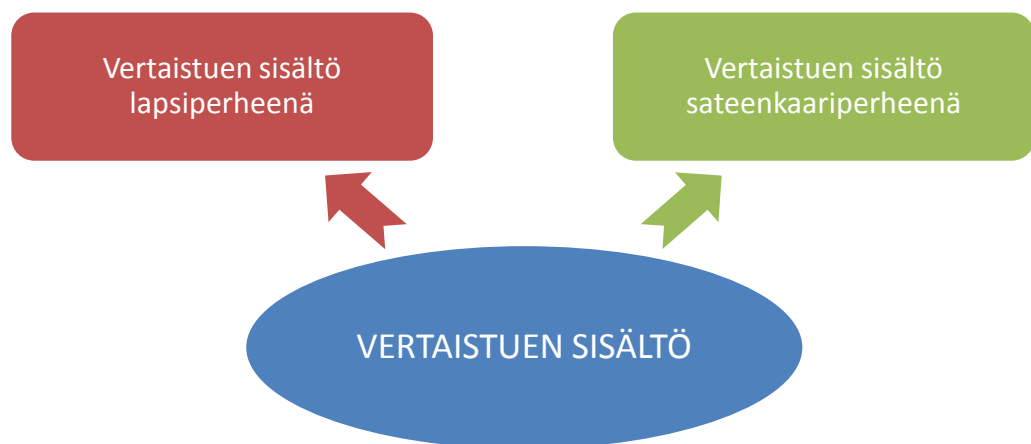
Ehdotuksena toiminnan järjestämiseen tuli, että sateenkaariperheet integroituisivat vielä aktiivisemmin muuhun lapsiperhetoimintaan, jolloin sateenkaariperheet näyttäytyisivät yhä enemmän perheinä muiden joukossa. Eräs vastaaja toi esille tärkeän näkökulman siitä, että sateenkaariperheillekään suunnattua toimintaa suunniteltaessa ei ole järkevää kokonaan eristäytyä muusta yhteiskunnasta. Tämä edistäisi tavoitetta saada yhteiskunta ottamaan sateenkaariperheet vastaan aivan tavallisina perheinä. Vastaajan mukaan sateenkaariperheiden olisi siis hyvä tavata enemmän muitakin perheitä erilaisen yhteistyön kautta.

Esim. isommissa kaupungeissa olisi hienoa, jos seta olisi näkyvästi mukana vaikkapa perhe- tai vanhempi-lapsikerhotoiminnassa jonkun muun instanssin kanssa. Eli etteivät sateenkaariperheet välttämättä tapaisi vaan toisiaan (toki säilyttäisivät sateenkaaritreffit entisellään), vaan myös aktiivisesti integroiduttaisiin muuhun suomalaiseen lapsiperhetoimintaan suomalaisina perheinä ja suomalaisena yleishyödyllisenä yhdistyksenä. Jos perhekahvilan järjestäjinä olisikin vaikka yhteistyössä MLL, joku muu lapsiperhe instanssi JA seta, näkyvästi, voisi olettaa että tulijakin tietäisi että täällä todella saavat olla kaikenlaiset perheet. Menemällä aktiivisesti

mukaan muiden perhetyötä tekevien yhdistysten toimintaan myös toimintaa järjestävänä tahona, voisimme mielestäni tehokkaammin edistää unelmaa integraatiosta: siitä että jonain päivänä me olisimme ihan vaan perheitä. - - ulkopuolisuuden tunnetta yhteiskunnasta ei kannata vahvistaa eristäytymällä kokonaan muista lapsiperheistä edes sateenkaariperhe toimintaa suunniteltaessa. (vastaaja 7)

8.3 Vertaistuen sisältö

Vertaistuen sisällöllä tarkoitamme niitä asioita, joita vastaajat ovat yhdessä vertaistensa kanssa käsitelleet. Vertaistuen sisältö koostuu siis niistä asioista, joihin vastaajat ovat tarvinneet vertaistukea ja myös saaneet sitä. Vastaukset jakaantuivat selvästi kahteen pääryhmään (kuvio 5), joista ensimmäisenä käsittelemme vertaistuen sisältöä lapsiperheenä ja sen jälkeen vertaistuen sisältöä sateenkaariperheenä.

KUVIO 5. Vertaistuen sisällön kaksi vastauksissa esille noussutta pääryhmää.

Heti lapsen syntymän jälkeen halusin keskustella ja kysyä synnytykseen ja pikkuvauva-arkeen liittyvistä asioista lähipiirissä olevilta saman kokeneilta ihmisiltä. Sitten vähän myöhemmin aloin kaipaamaan myös sateenkaariperhetuttuja. – – Heidän kanssaan on keskusteltu oikeastaan ihan kaikesta perheasioihin liittyvästä. (vastaaja 14)

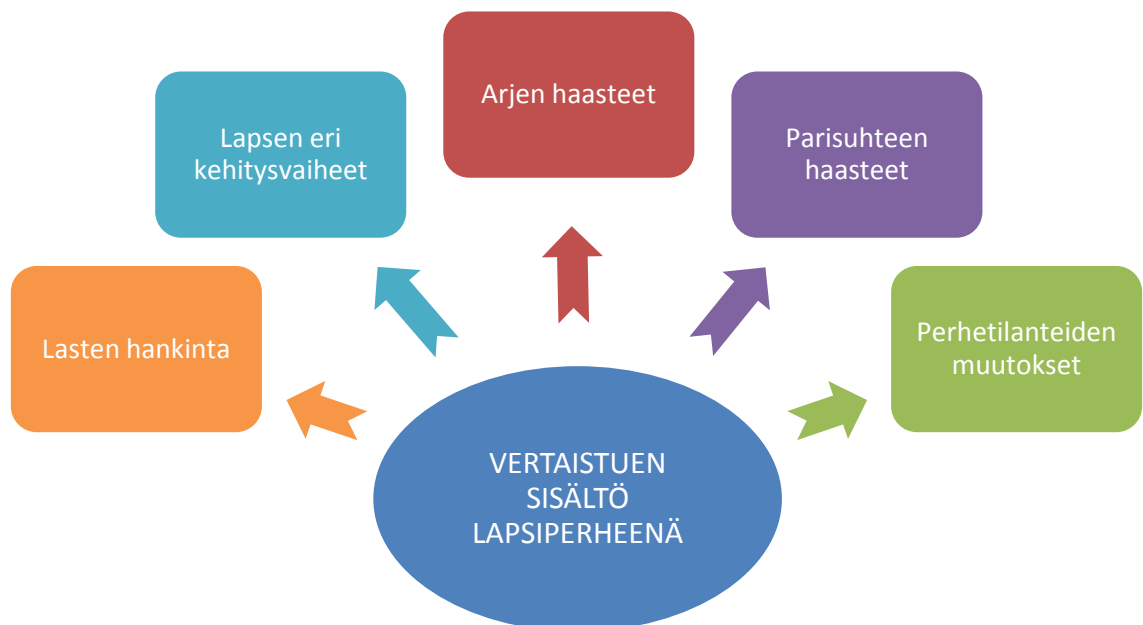
Moni vastaajista kertoi vertaistuen tarpeensa olevan monilta osin hyvin samanlaista kuin kenellä tahansa lapsiperheellä, mutta elämä sateenkaariperheenä toi kuitenkin joko lisätarvetta vertaistuelle tai haasteita hyväksynnän suhteen ja sitä kautta vertaistukiryhmien valintaan. Vertaistuen saamiseen tarvitaan vertainen, joka on samassa elämäntilanteessa. Vertaistukea ei siis vastaajien kokemuksen mukaan tarvitse saada nimenomaan

muilta sateenkaariperheiltä vaan ylipäättään muilta lapsiperheiltä. Monet vastaajat identifioituvatkin ensisijaisesti lapsiperheiksi ja toissijaisesti sateenkaariperheiksi.

Suurin osa lapsiperheen eteen tulevista kysymyksistä ja tilanteista on samanlaisia kaikissa perheissä eikä niissä tarvita vertaistukea nimenomaan sateenkaariperheeltä. Näissäkin asioissa saattaa kuitenkin olla helpompi puhua sellaisten ihmisten kanssa, joille ei tarvitse selitellä perhemuotoaan. (vastaaja 8)

8.3.1 Vertaistuen sisältö lapsiperheenä

Vertaistuki koettiin tarpeelliseksi lasten hankintaan, lapseen ja hänen kehitysvaiheisiin liittyvissä asioissa, lapsiperheen arkeen sekä parisuhteen haasteisiin ja perhetilanteen muutoksiin (kuvio 6). Vertaisten kanssa oli keskusteltu lasten hankintaan liittyvistä asioista, kuten lasten hankinnan eri tavoista ja raskauden yrityksestä. Vertaisten kanssa pystyi myös jännittämään yhdessä raskausyritysten tuloksia ja jakaa mahdolliset ilot tai surut niihin liittyen. Raskaaksi tulo taas loi joillekin vastaajista tarpeen keskustella raskaudesta ja päästä kuulemaan kokemuksia synnytykseen liittyen sekä näin valmistautua omaan tai puolison edessä olevaan synnytykseen.

KUVIO 6. Vertaistuen sisältö lapsiperheenä.

Arjen haasteiden ja lapsen eri kehitysvaiheiden tuomat vertaistuen tarpeet liittyivät hyvin perinteisiin lapsiperheen haasteisiin ja uuden perheenjäsenen uusiin tilanteisiin. Arjen haasteisiin mainittiin paljon erilaisia asioita. Vastuun määrä arjessa ja perhe-elämästä selviäminen tuntuivat kuuluvan yleisesti vertaistukiryhmien sisältöön. Myös kasvatuksen haasteisiin ja erityistilanteisiin, kuten esimerkiksi lapsen sairauteen, kaivattiin tukea vertaisilta. Yksinhuoltajat kaipasivat vertaistukea yksinhuoltajuuden tuomiin haasteisiin, kuten voimavarojen vähyyteen, pienempiin resursseihin ja yksinäisyyteen. Lapsen eri kehitysvaiheista nousi esille erityisesti vauva-aika ja pikkulapsivaihe. Synnytyksen jälkeen vanhemmilla oli tarve päästä keskustelemaan vauva-aikaan liittyvistä asioista, kuten imetyksestä, nukuttamisesta ja muista arkeen liittyvistä asioista. Yleisesti vertaistukea haluttiin lapsen eri kehitysvaiheiden ymmärtämiseen.

Lapsen syntymä muutti kaiken ja tilanne oli minulle uusi ja vieras. Vaikka lapsi oli erittäin toivottu ja pitkään yritetty, vastuun määrä yllätti silti. Silloin tarvitsin tukea muilta samassa tilanteessa olleilta. (vastaaja 14)

Esille tulivat myös perheeseen kuuluvat parisuhteen haasteet, joihin koettiin myös tarvitsevan vertaistukea. Parisuhteen haasteisiin liittyivät olennaisesti parisuhteen riidat, kasvatuskiistat ja mahdollinen pettäminen. Vertaistukea tarvittiin myös siihen, että parisuhde pysyisi kasassa ja siinä olisi kaikilla perheenjäsenillä hyvä olla. Myös perhelanteen muutokset askarruttivat joitakin vastaajia. Vertaistukea haluttiin esimerkiksi eroon ja uuteen suhteeseen liittyvissä asioissa. Eräs vastaajista mietti vertaistuen tarvetta arjen pyörittämiseen uuden kumppanin kanssa. Joissakin vastauksissa pohdittiin myös lasten suhtautumista uuteen kumppaniin ja elämäntilanteeseen, johon koko perhe voisi tarvita vertaistukea.

8.3.2 Vertaistuen sisältö sateenkaariperheenä

Vertaistuen sisällöistä toinen vahvasti esille noussut tema oli sateenkaariperheenä olemisen ja sateenkaariperheeksi tuleminen sekä niihin liittyvät haasteet, kokemukset ja ajatukset. Vastaajat kokivat, että heidän perhemuodollaan on vaikutusta vertaistuen tarpeeseen. Vaikka monet asiat liittyivät yhteisesti lapsiperheiden arkeen, niin perhemuoto koettiin lisähaasteeksi, minkä vuoksi vertaistuen tärkeys korostui. Vertaistukea oltiin kaivattu yleisesti sateenkaariperheenä olemiseen, yhteiskunnan suhtautumiseen, byrokrattiin asioihin sekä perheen lapsiin liittyviin asioihin (kuvio 7).

KUVIO 7. Vertaistuen sisältö sateenkaariperheenä.

Koen että eniten tarvitsen vertaistukea sateenkaariperheyteen liittyvissä asioissa. Niistä asioista on vähän tukea ja tietoa tarjolla yleisissä kaikille suunnatuissa palveluissa. (vastaaja 11)

Sateenkaariperheille ei ole niin valmiita kaavoja perheellistymiseen, joten vertaistuki on mielestäni tärkeämpää kuin heteroydinperheillä. Perheellistymiseen liittyy myös vaikeampia menetelmiä kuin heteroilla. (vastaaja 1)

Monet vastaajista olivat halunneet jakaa ajatuksiaan ja kokemuksiaan vertaisten kanssa sateenkaariperheenä olemiseen. Esimerkiksi perhemallien puute loi tarvetta keskustella muiden sateenkaariperheiden kanssa, ja hakea muiden kokemusten avulla sitä perheellistymisen kaavaa ja perhemalleja. Samalla vertaistukea oltiin saatu myös omaan henkilökohtaiseen kokemukseen perheen erilaisuudesta, jolloin vertaisuus muiden lapsiperheiden ja myös muiden sateenkaariperheiden kanssa auttoi huomaamaan, että arki on aivan samanlaista missä tahansa lapsiperheessä, eikä perheet nyt muutenkaan eroa niin toisistaan, vaikka jokainen perhe omanlaisensa onkin. Oma seksuaalinen suuntautuminen oli tullut joillekin vastaajista uutena asiana, jolloin vertaistuella oli ollut suuri merkitys asian sisäistämisessä ja käsittelyssä. Vertaistukea oltiin haettu myös sukulaisten suhtautumiseen sateenkaarevasta perheestä, mikäli vastaaja oli kokenut sen epäileväksi tai kielteiseksi. Myös se, jos sukulaisten kanssa ei pystytty asiasta puhumaan lainkaan, oli koettu raskaaksi aiheeksi, johon vertaisten kokemusten kautta haettiin helpotusta.

Kyllä, nimenomaan sateenkaariperheeksi tulemiseen liittyvissä kysymyksissä ja yhteiskunnan suhtautumisessa sateenkaariperheisiin, byrokratia, lähipiirin suhtautuminen jne. Lapsen syntymä on kenelle tahansa iso muutos, täydellinen kaapista ulostulo ja ylpeä oman perhemuodon puolustaminen lisähaaste sateenkaariperheeksi tulemisessa ja olemisessa. Vertaistuki on tässä erityisen arvokasta. (vastaaja 9)

Sateenkaariperhetapaamisissa muilta perheiltä, ehkä vertaistuki tai ylipäänsä jo ajatuskin, et tietää, että meillä on tämä oma porukka, on ollut tärkeää joskus, kun on tuntenut oman perheensä ”erilaiseksi”. (vastaaja 6)

Yhteiskunnan suhtautuminen oli yksi selkeästi esiin noussut teema vertaistuen sisältöä käsittelevissä vastauksissa. Erilainen perhemalli sekä muiden ihmisten ennakkoluulot ja asenteet toivat vastaajille paineita. Esimerkiksi perheryhmiin mennessä joitakin vastaajia mietitytti etukäteen muiden perheiden vastaanotto ja se, että hyväksytäänkö nyt perheeksi ylipäänsä lainkaan. Esille nousi myös negatiivisten asenteiden luomat paineet perhe-elämän onnistumisesta. Koettiin, että ei saisi olla väsynyt, vaikka vauva valvottaisi, ja että pitäisi kaikin tavoin osoittaa olevansa heteroperheitä parempi perhe, jotta saisi oikeuden olla edes se perhe. Vertaistukea muilta sateenkaariperheiltä haluttiin myös suoranaiseen loukkaavaan kohteluun, joihin osa vastaajista oli yhteiskunnassa törmännyt. Myös ihmisten tietämättömyys sateenkaariperheistä on ollut joillekin vastaajista raskasta, kun samoja asioita joutuu selvittämään kerta toisensa jälkeen.

Sateenkaariperheellisenä olen kokenut vertaistuen hyvin tärkeänä kaikissa muodoissaan. Perhemuoto on kuitenkin sen verran valtavirrasta poikkeava, että törmäyksiä muun yhteiskunnan kanssa on jatkuvasti ollut alkaen aivan esimerkiksi sukulaisten, päiväkodin, koulun, koulupsykologin ja parisuhdeterapeutin suhtautumisessa. (vastaaja 13)

Eräs vastaajista toi hieman esille myös synnyttämättömän vanhemman näkökulmaa ja vertaistuen tarvetta yhteiskunnan negatiivisten asenteiden keskellä:

Uudessa tilanteessa, kun lapsi on vielä niin pieni, ettei vielä tule äitikave-reita hiekkalaatikoilta, yöt valvotaan niin kuin muutkin ja toinen vanhemmista joutuu kaikkialla todistamaan olevansa äiti myöskin vaikka ei ole synnyttänyt, jopa itselleen.. silloin tarvitsisi eniten tukea siihen että on hyväksytty perheenä ja äiteinä, tarvitsisi paikan jossa saisi olla ihan vaan perhe muiden joukossa ilman että jollain on aina mielipide jo siitä että onko se ihan kauheeta että tuollaisetkin perustaa perheen. – – Väsyneenä ei aina jaksaisi olla tienraivaajana asennemuutoksen viidakossa, tätä sateenkaariperheellinen usein joutuu olemaan kaikkialla (vastaaja 7)

Erilaisten virallisten tahojen, kuten Kelan ja sosiaaliviranomaisten, kanssa syntyneet ongelmat sekä byrokraattiset ongelmat olivat vastaajien joukossa yleisiä syitä vertaisilta tuen hakemiseen. Monet ongelmista liittyivät sateenkaariperheenä olemiseen ja siihen, miten huonosti viralliset tahot ja byrokraatia tuntevat niin sanotusta perinteisestä perhemallista poikkeavat perheet. Käytännössä tietoa sateenkaariperheistä on niin vähän, että sateenkaariperheelliset voivat joutua toimimaan itse asiantuntijoina. Jos kuitenkin itsellä ei tarvittavia tietoja ole, niin vertaisilta saadut kokemukset ja tiedot olivat olleet vastaajille hyvin tärkeitä saadakseen asiat selvitettyiksi.

Sateenkaariperheitä on kuitenkin suomessa suhteellisen vähän ja tieto niistä on monesti kovin suppeaa, lisäksi ihmisten ennakkoluulot ja mielipiteet ovat olleet kovin negatiivisia monissa asioissa. (vastaaja 4)

Vaikka esim. vauvanhoito ja perheen arki ei mielestäni poikkea esim. Heteroperheestä millään tavalla, niin esim. lakikiemuroissa, perheen sisäisen adoption hakemisessa ym. Kelan ja viranomaisten kanssa toimimisessa on ollut hyötyä siitä, että on kuullut muiden kokemuksia aiheesta ja saanut neuvoa. (vastaaja 12)

Monissa vastauksissa perheen sisäinen adoptio nousi esille henkisiä voimavaroja kuluttavana tekijänä. Se koettiin sateenkaariperheille epäoikeudenmukaiseksi, hankalaksi ja rankaksi prosessiksi. Vertaisilta vastaajat olivat saaneet henkistä apua ja tukea sisäisen adoption läpikäynnissä, mutta myös konkreettista tietoa.

Perheensisäiseen adoptioon liittyvissä asioissa. Se on erittäin tärkeä prosessi lapsen oikeuksien kannalta sekä vanhempien oikeuksien kannalta. Prosessista on tehty liian pitkäkestoinen, hankala ja rankka, se on epäoikeudenmukainen verrattuna heteroparien tilanteeseen. Lisäksi prosessissa on suuri paikkakuntakohtaisia eroja. Saimme tukea ja tietoa Sateenkaariperheet ry:ltä, sekä perheiltä jotka olivat jo käyneet prosessin läpi. (vastaaja 11)

Perheen sisäiseen adoptioon liittyi yhdellä vastaajalla myös selviä virheitä viranomais-
tahoilta, joka uhkasi tehdä prosessista entistä hankalamman.

– se [perheen sisäinen adoptio] tuntui olevan kaikille viranomaisille uusi ja outo juttu, minkä vuoksi koko prosessi uhkasi hankaloitua ja pitkittyä loputtomiin. Perheen sisäinen adoptio rinnastettiin ulkoiseen adoptioon, ja meille suunniteltiin mm. useita kotikäyntejä ja haastatteluja sekä lähetettiin pitkiä lomakkeita täytettäväksi. Onneksi tajusimme kysyä neuvoa eräältä sateenkaariperheelliseltä tutulta –. Hän osasi neuvoa ja hankkia meille apua, mm. lausunnon ylemmältä taholta, jonka mukaan sisäisen

adoption prosessiin ei kotikäyntejä tarvita ja muutenkin päätös tulisi tehdä mahdollisimman mutkattomasti. (vastaaja 12)

Sateenkaariperheiden arjessa ei lapsen kannalta monikaan asia ole erilainen heteroperheiden lasten arkeen verrattuna, kuten vastauksista kävi hyvin ilmi. Kuitenkin sateenkaariperheiden lapset korostuivat vastauksissa selvästi yhtenä teemana vertaistuen sisällöissä. Osalla vastaajista vertaistuen tarve liittyi uuteen homoseksuaaliseen suhteeseen ja huoli lapsen suhtautumisesta siihen, osalla taas lapseen kohdistuneeseen koulu-kiusaamiseen.

Nyt nuorimmaiseni on murrosiän kynnyksellä ja itse löytänyt kumppanin vierelle (tuore juttu). Pelottaa kuinka tyttö suhtautuu.. miten arki alkaa sujumaan. (vastaaja 3)

Kun lapsi aloitti koulun, hän sai kuulla lesboäidistä paljon. (vastaaja 10)

Vastaajat halusivat vertaistukiryhmien ja sateenkaariperhetuttujen avulla antaa lapselle myös kokemuksen siitä, että on olemassa muitakin sateenkaariperheitä, eikä se oma perhemalli ole ainoa laatuaan. Koettiin, että lapsellekin on tärkeää löytää vertaisia, joiden kanssa lapsi voi puhua vapaammin omasta perhemallistaan ja sen tuomista asioista, jotka lasta mahdollisesti mietityttävät. Vanhemmille suunnatuista vertaistukiryhmistä haettiin myös keinoja tukea lasta sateenkaariperheisiin liittyvissä asioissa muiden kokemusten avulla.

Olen myös sitä mieltä, että meidän lapsen on hyvä oppia tuntemaan muita sateenkaariperheitä, koska silloin hän näkee, että ympärillä on muitakin samassa tilanteessa olevia eikä hän ole ainoa. (vastaaja 14)

8.4 Tilanteet joissa vertaistukea ei ollut saatavilla

Ensimmäisen vuoden ensimmäisen vauvan kanssa saattaa sateenkaariperhe olla todella yksin, jos omalla paikkakunnalla ei ole sateenkaaritoimintaa (tuolloin täällä ei ollut). (vastaaja 7)

Kyselyyn osallistuneilta perheiltä kysyttiin myös, onko heidän eteensä tullut tilannetta, jolloin he olisivat tarvinneet vertaistukea, mutta eivät sitä syystä tai toisesta olleet saaneet. Lapsettomuus koettiin yhdeksi raskaaksi aiheeksi, johon vertaistukea olisi saatettu halutakin, mutta vertaisten löytäminen oli vaikeampaa. Tämä aihe koettiin myös niin

raskaaksi, ettei vertaistukea oltu välttämättä pystytty edes hakemaan. Myös lapsen joutuminen rikoksen uhriksi ja lapsen sairastuminen olivat teemoja, joihin vertaistuen löytyminen oli ollut vaikeaa. Pääasiassa vastauksissa ilmeni kuitenkin omaan seksuaaliseen suuntautumiseen ja sateenkaariperheenä olemiseen liittyviä asioita, joissa vastaajat eivät olleet tienneet vertaistuki-mahdollisuuksista tai he eivät olleet löytäneet paikkakunnaltaan vertaisia tai vertaistuki-ryhmiä.

Ehkä olisin kaivannut vertaistukea silloin, kun aloin seurustella samaa sukupuolta olevan kumppanini kanssa, eivätkä vanhempani hyväksyneet sitä. Tilanne oli silloin todella kireä ja välit menivät lähes poikki. Silloin olisin voinut kaivata vertaistukea, mutten osannut etsiä sitä. (vastaaja 8)

Parisuhdekursseja sateenkaariperheille ei ollut vielä silloin, kun olisin niitä itse kaivannut, samoin parisuhdeterapiaterapiaa nimenomaan sateenkaaritaustaisille olisin kaivannut. (vastaaja 13)

Yhdellä vastaajista oma seksuaalinen suuntaus on tullut uutena asiana itselle ja perheelle. Hän olisi halunnut saada lapselle vertaisia muista sateenkaariperheiden, mutta lapsi ei ollut tahtonut lähteä. Tässä siis vertaistuen saamisen vaikeus kosketti lasta ja sitä kautta vastaajaa itseäänkin.

Tyttöäni olen koettanut kerran saada sateenkaarinuorten tapaamiseen.. olisi tutustunut muihin sateenkaarinuoriin/lapsiin. Ei halunnut lähteä, pelotti kai. Ja oma rohkeus/ taito puhua asiasta on minimaallinen. Haluaisin keskustella, en osaa/pysty. (vastaaja 3)

Muutama vastaajista kertoi myös, miten vertaistuen löytämisen vaikeus on heidän elämänsä vaikuttanut. Lasta tuloksettomasti yrittänyt vastaaja kertookin näin:

Tilanne on tosi raskas eikä sitä yhtään helpota se, että en tunne ketään samassa tilanteessa olevaa, vaan kaikki ympärillä olevat tulevat raskaaksi heti. – – Tässä tilanteessa tunnen itseni aika ulkopuoliseksi kaikesta. Musta löytynyt vika ahdistaa ja saa mut tuntemaan itseni huonommaksi kuin muut naiset. – – Tilanne on vaikea ja sitä hankaloittaa se, että ihmiset ympärillä eivät ymmärrä sitä ollenkaan. (vastaaja 14)

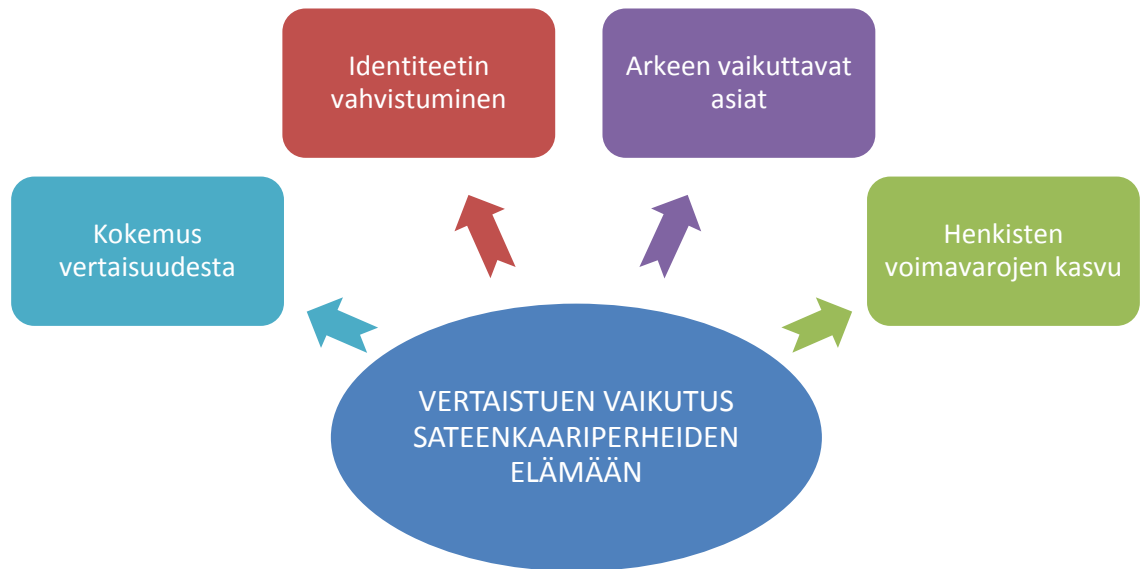
Eräästä vastauksesta välittyy vahvasti se, miten rankkaan tilanteeseen sateenkaariperhe voi joutua yhteiskunnan paineen alla - etenkin, jos vertaistukea ei ole saatavilla.

Kaikkein raskainta oli saada ensimmäinen vauva siihen pahimpaan poliittiseen vääntöön – –, Päivi Räsäsellä oli meneillään ”sota homoja vas-

taan” ja joka päivä oli jonkun rasistin törkeyksiä ilta-lehden lööpissä ja uutisissa. – – Ei sellaista kukaan tuore äiti halua perheestään lukea, ei kukaan jaksaisi olla koko valtakunnan riepotelevana ja kuunnella loukkauksia itsestään ja perheensä olemassaolosta lehdistä ja televisiosta samalla kun sadatta kertaa yössä herää taas mittaamaan kipeän vauvansa kuumetta ja miettimään kroonista rahapulaa. Silloin olisimme todella tarvinneet vertaistukea, paikkaa jossa olla edes hetken ajan vain perhe perheiden joukossa. Sitä ei ollut saatavilla, joten noiksi ensi vuosiksi julkisivuksemme muodostui kolhuton täydellisesti kaikesta suoriutuva super-perhe, sitä vastaan ulkopuolisten vaikeampi hyökätä, sen suojissa saimme rauhassa olla olemassa, yksin, mutta sentään rauhassa. (vastaaja 7)

8.5 Vertaistuen vaikutus sateenkaariperheiden elämään

Kyselyssämme tiedustelimme vastaajien kokemuksia vertaistuen vaikutuksista heidän ja heidän perheensä elämään. Vastauksissa vertaistuki ilmeni ennen kaikkea positiivisena ja tärkeänä tekijänä heidän elämässään. Vertaistuki oli antanut vastaajille kokemuksen vertaisuudesta, vahvistanut heidän erilaisia identiteettejään sekä kasvattanut heidän henkisiä voimavarojansa. Sen lisäksi he olivat saaneet vertaistuen avulla apua ja jaksamista arkeen liittyvissä asioissa sekä saaneet konkreettista tietoa vertaisilta ja luoneet uusia sosiaalisia suhteita (kuvio 8). Kokemus vertaisuudesta auttoi vastaajia saamaan yhteenkuuluvuuden tunnetta samassa tilanteessa olevien kanssa. Samalla tunne erilaisuudesta lieveni. Vertaisten kanssa vastaajat olivat myös pystyneet vaihtamaan kokemuksia sekä sateenkaariperheen että lapsiperheen elämän haastavista tilanteista. Tämä auttoi vastaajia huomaamaan, että muutkin perheet painivat samojen ongelmien kanssa, eivätkä he ole yksin ongelmiansa kanssa.

KUVIO 8. Vertaistuen vaikutus sateenkaariperheiden elämään.

[Vertaistuki on vaikuttanut] oikein positiivisesti. Olen saanut paljon uusia tuttavuuksia ja päässyt jakamaan heidän kanssaan niin hyviä kuin huonojakin kokemuksia sateenkaariperheisiin liittyen. Koen vertaistuen hyvin tärkeäksi, siihen voi tukeutua monessa asiassa. (vastaaja 4)

On ollut kiva huomata, että muutkin sateenkaariperheet miettivät samoja asioita ja ovat huolissaan samoista asioista. Kivempi niistä jutuista on keskustella yhdessä kuin miettiä yksin tai vain puolison kanssa. (vastaaja 14)

Kokemus vertaisuudesta koettiin olevan tärkeää perheen vanhempien lisäksi myös perheen lapsille.

Lapsi on saanut paljon hyviä kokemuksia muiden sateenkaariperheiden lasten kanssa ja on huomannut että on olemassa muitakin samanlaisia perheitä kuin hänen perheensä sekä myös paljon erilaisia perheitä. (vastaaja 11)

Ensisijaisesti koen että vertaistuesta on hyötynyt eniten lapsi, joka on saanut vertaistukea muilta sateenkaariperhekoululaisilta. Koulumaailma on julma, ja homous ja lesbous ovat haukkumasanoja. (vastaaja 10)

Vertaistuki oli myös vaikuttanut erilaisten identiteettien vahvistumiseen. Monet vastaajista kokivat seksuaali-identiteettinsä vahvistuneen vertaistuen kautta. Etenkin niissä tapauksissa seksuaali-identiteetin vahvistuminen korostui, kun vastaaja oli löytänyt seksuaalisen suuntautumisensa vasta myöhemmin, esimerkiksi perheen perustamisen jälkeen. Lapsen oman identiteetin vahvistuminen koettiin myös yhdeksi tärkeäksi vaiku-

tukseksi, joka vertaistuella oltiin saatu. Perheidentiteetti sateenkaariperheenä ja ennen kaikkea tavallisena lapsiperheenä oli tärkeä vaikutus, joka koettiin voimaannuttavaksi. Vertaistuen avulla sateenkaariperheet vaikuttivat löytäneensä paremmin oman paikkansa yhteiskunnassa identiteettien vahvistumisen avulla.

Sateenkaariperheen olisi mielestäni voimaannuttavaa kokea itsensä ennen kaikkea tavalliseksi lapsiperheeksi. (vastaaja 7)

Se [vertaistuki] on vapauttanut minua ihmisenä, auttanut muuttumaan tyytyväisemmäksi ja itsevarmemmaksi. Ja vahvistanut myöhään löytynyttä lesboidentiteettiä. (vastaaja 5)

Vertaistuella oli vastaajille suuri vaikutus arkeen liittyviin ja vaikuttaviin asioihin. Vertaistuen kautta vastaajat olivat saaneet tietoa arkeen ja byrokratiaan liittyvistä asioista, mikä oli tukenut omalta osaltaan arjessa selviytymistä ja jaksamista. Vertaisten kanssa jaetut kokemukset, ne mukavat ja hauskat kuin myös ne haastavat ja vähän ikävätkin, koettiin tärkeiksi ja arjessa helpottaviksi. Moni vastaajista koki myös ongelmiansa kuitustuvan tai osaavan suhteuttaa asioita paremmin, kun pääsi jakamaan kokemuksia vertaisten kanssa. Myös uudet sosiaaliset suhteet ja sitä kautta saatu sosiaalinen tuki, olivat monelle vastaajalle myös vertaistuen kannalta tärkeitä vaikuttavia asioita. Kaiken kaikkiaan vertaistuen ajateltiin parantavan elämänlaatua arjessa.

Voimaannuttava merkitys. Osa myös paremmin suhteuttaa omat asian kun kuule toisten tilanteesta. (vastaaja 2)

Auttanut selviämään eteenpäin, helpotusta aikuisen arjesta selviämiseen. (vastaaja 13)

Vastauksissa kävi ilmi, että vertaistuella oli ollut suuri vaikutus henkisten voimavarojen kasvuun. Vertaistuki oli tuonut vastaajille vapautunutta oloa ja iloisuutta elämään sekä auttanut löytämään uusia voimavaroja arjen haasteiden keskellä. Myös tyytyväisyys itseensä ja omaan elämäänsä näytti vastausten perusteella kasvaneen. Vastaajat kertoivat vertaistuen auttaneen myös rohkaistumiseen eri tilanteissa ja itsevarmuuden kasvamiseen. Kaiken kaikkiaan vertaistuki oli koettu ennen kaikkea voimaannuttavaksi kokemukseksi hyvin monilta osin.

Vertaistuki sai aikaan vapautunutta oloa. Huomasin etten ollut ongelmieni kanssa yksin. Toisilla oli ihan samanlaisia ongelmia, jopa vaikeampiakin.

Ja vielä selvinnyt niistä! Itse olen nyt rohkaistunut menemään erilaisiin ryhmiin. (vastaaja 3).

Vertaistuki on helpottanut elämää, on saanut paljon tietoa ja sitä kautta asioita hoidettua. Sekä tietysti se henkinen tuki ja tieto siitä että ei ole ainoa joka näiden asioiden kanssa painii. (vastaaja 11)

8.6 Sateenkaariperheiden ajatuksia vertaistuesta ja vertaistukitoiminnasta

Kaikki vertaistuki on hyvästä. Etenkin mahdollisuus viettää rauhassa aikaa toisten perheiden kanssa arjen lomassa omalla paikkakunnalla tai sen läheisyydessä on parasta. (vastaaja 7)

Kyselymme lopuksi vastaajille annettiin mahdollisuus kertoa vapaasti omia ajatuksia vertaistuesta ja vertaistukitoiminnasta. Vastauksissa ilmeni sateenkaariperheiden arvostavan vertaistukea niin ryhmien, sosiaalisten verkostojen kuin internetinkin kautta. Vastausten yhteydessä annettiin myös nykyisestä sateenkaariperheille suunnatusta vertaistukitoiminnasta palautetta, joka oli hyvin positiivista.

Epämuodolliset perhetapaamiset [ovat] tärkeitä. Sateenkaariperheiden perhevalmennus oli myös erittäin hyödyllinen ja tärkeä ennen lapsen syntymää, valmisti tiedollisesti ja henkisesti muutokseen. -- Myös netin ja facebookin ryhmät ja keskustelut [ovat] hyvä lisä. (vastaaja 9)

Ammatillisesti ohjattu luomuaitien ryhmä oli tosi hyvä ja näyttää jääneen elämään ohjauksen loputtuakin. Ammatillinen ohjaus oli meidän ryhmälle tärkeä lisä, ainakin alkuun. (vastaaja 5)

9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Opinnäytetyömme tutkimustehtävänä oli lähteä selvittämään minkälaista vertaistukea sateenkaariperheet tarvitsevat ja miten saatu vertaistuki on vaikuttanut heidän elämäänsä. Kyselyssä olevilla kysymyksillä kartoitimme sitä, mistä ja minkälaisiin asioihin perheet ovat saaneet vertaistukea, miten he ovat kokeneet saamansa vertaistuen elämässään ja minkälaista vertaistukea he itse toivoisivat.

Kaikilla kyselyyn vastanneilla sateenkaariperheillä tai sen jäsenillä oli ollut jollain tasolla kokemusta vertaistuen saamisesta ja jakamisesta. Mukana oli kuitenkin myös perheitä, joilla ei ollut varsinaiselle vertaisuudelle niin suurta tarvetta kuin toisilla. Näissä tilanteissa tarvittava tuki, myös vertaistuki, saatiin ystäviltä ja perheeltä. Suurin osa vastaajista oli kuitenkin osallistunut vertaistukitoimintaan sekä yksilönä että yhdessä perheensä kanssa. Vertaistukea oltiin saatu erilaisista perheille tai yksilöille suunnatuista ryhmistä, kuten sateenkaariperheiden ryhmistä, itsellisten vanhempien ryhmistä ja perhekerhoista. Iso osa vastaajista oli löytänyt vertaistukea jo olemassa olevien sosiaalisten verkostojen sekä internetin keskustelupalstojen kautta. Monilla vastaajilla oli toiveena, että vertaistukitoimintaa järjestettäisiin vielä enemmän ja monipuolisemmin etenkin pääkaupunkiseudun ulkopuolella ja pienemmilläkin paikkakunnilla.

Tuloksissa välittyi vahvasti vastaajien kokevan oman perheensä olevan aivan tavallinen lapsiperhe, jolla on tavallisen lapsiperheen arki ja haasteet. Lapsiperheen arkeen ja haasteisiin sateenkaariperheet saivat vertaistukea aivan kuten muutkin lapsiperheet. Lapsen eri kehitysvaiheet, parisuhteen haasteet, perhetilanteiden muutokset ja arjen haasteet ovat kaikille perheille samat vanhempien sukupuolesta ja seksuaalisesta suuntautumisesta huolimatta. Ei siis mikään ihme, että vertaiseksi tässä yhteydessä koettiinkin nimenomaan se toinen lapsiperhe, eikä erityisesti juuri sateenkaariperhe. Toisaalta huomioitavaa on myös, että esimerkiksi yksinhuoltaja kaipasi vertaistukea ensisijaisesti toiselta yksinhuoltajalta, jolloin vertaistuen tarpeet kohtaavat paremmin.

Kyselyn vastauksissa ilmeni, että vaikka sateenkaariperheet kokevat olevansa aivan tavallisia lapsiperheitä, he kuitenkin samanaikaisesti näkevät perheensä perinteisestä heteronormatiivisesta ydinperhemallista poikkeavana. Sateenkaariperheet ovat yhä Suomessa vähemmistöasemassa ja vastausten perusteella jopa joissain tapauksissa yh-

teiskunnassa syrjittyjä perheitä. Nämä asiat luovat sateenkaariperheille erityisen vertaistuen tarpeen. Vaikka kyselyyn osallistuneille sateenkaariperheille monet vertaistuen tarpeet liittyivät nimenomaan lapsiperheiden arjen asioihin, niin yhteiskunta oli kuitenkin luonut paineita ja suoranaisia haasteita lapsiperheille suunnattuun toimintaan osallistumisessa. Sateenkaariperheet olivat joutuneet kohtaamaan erilaisia suhtautumistapoja, joihin saattoi kuulua ääripäässä sekin, ettei heitä hyväksytty perheeksi lainkaan. Pelkojen tai huonojen kokemusten vuoksi jotkut vastaajista kokivat helpommaksi etsiä vertaisia ja vertaistukea muiden sateenkaariperheiden luota enemmän kuin ”toimia tienraivaajana asennemuutoksen viidakossa”, kuten eräs kyselyyn vastaajista ilmaisi. Vertaistuen tarpeesta kysyttäessä vastaukset luonnollisesti keskittyivät haasteisiin, mikä tässä yhteydessä saattoi antaa suomalaisesta yhteiskunnasta hyvinkin suvaitsemattoman kuvan. Eräs vastaaja halusikin erikseen mainita, että pääasiassa kohtaamiset suomalaisessa yhteiskunnassa ovat olleet hyvin positiivisia kokemuksia.

Muita sateenkaariperheiden kohtaamia haasteita olivat erityisesti viranomaistahojen kanssa vastaan tulleet ongelmat ja epätasa-arvoisuus. Vaikka Suomessa perhekäsitys on koko ajan muuttumassa moninaisemmaksi ja monet viranomaistahot ottavat enemmän sateenkaariperheitä huomioon sekä yhtenäistävät etuuksia ja palveluita koskemaan myös heitä, ei vastauksissa voinut olla huomaamatta sateenkaariperheiden ongelmia juuri näissä asioissa. Sateenkaariperheet voivat joutua sellaisten ongelmien eteen, joissa viranomaistahojen työntekijöilläkään ei aina ole selvillä, miten ne kuuluu ratkaista. Esimerkiksi perheen sisäisen adoption prosessissa sateenkaariperheet ovat joutuneet turvautumaan toisten sateenkaariperheiden kokemustietoon ja näin toimimaan itse asiantuntijoina. Perheen sisäinen adoptio on kuitenkin erittäin olennainen ja tärkeä asia sateenkaariperheille, koska biologisen vanhemmuuden puuttuessa juridiset oikeudet lapsen tulevat juuri perheen sisäisen adoption kautta.

Vertaistuella oli ollut kyselyyn vastanneiden sateenkaariperheiden elämään positiivinen vaikutus. Vertaistuen avulla sateenkaariperheet olivat saaneet arjen haasteista selviämiseen ja yhteiskunnan kohtaamiseen uusia voimavaroja. Vertaisuuden kokemus muiden sateenkaariperheiden kanssa oli ollut erityisen tärkeää sateenkaariperheen identiteetin vahvistumisessa ja perhemallien löytymisessä. Myös tunne siitä, että se oma perhe ei ollut ainoa erilainen perhe, oli koettu tärkeäksi. Muiden kuin sateenkaariperheiden kanssa jaetut yhteiset ongelmat ja haasteet vahvistivat sateenkaariperheiden identiteettiä lapsiperheenä sekä auttoivat perhettä löytämään omaa paikkaansa yhteiskunnassa. Hyvien

ja huonojen kokemusten jakaminen vertaisten kanssa oli tuonut vastaajille voimaantumista. Kaiken kaikkiaan tulokset vertaistuen vaikutuksista kulkivat samaa linjaa kuin monet muut vertaistuesta tehdyt tutkimukset. Vertaistuesta koettiin olevan hyötyä myös perheen lapsille, mikä oli tullut esille myös lapsiperheiden vertaistukea koskevissa tutkimuksissa. Sateenkaariperheiden lapsille hyöty vertaistuesta voi kuitenkin parhaassa tapauksessa olla laajempi. Kaikille lapsiperheen lapsille saavutettujen hyötyjen, kuten uusien sosiaalisten kontaktien ja mieluisan toiminnan, lisäksi lapselle on voimaannuttavaa huomata, että on olemassa muitakin lapsia samantapaisissa perheissä. Tunne siitä, että ei ole yksin kokemustensa kanssa, on meille kaikille tärkeää.

Vastausten pohjalta lähdimme pohtimaan, miten sateenkaariperheiden vertaistukitoimintaa voisi kehittää. Vastauksissa ainakin korostui tämän hetkisen toiminnan hyvä laatu. Ryhmiin ja muuhun sateenkaariperheille suunnattuun toimintaa oltiin pääasiassa tyytyväisiä. Vertaistukitoimintaa haluttaisiin kuitenkin lisää pienemmille paikkakunnille ja monipuolisemmaksi muuallakin kuin pääkaupunkiseudulla. Tässä tietenkin voi tulla ongelmaksi pienet osallistujamäärät. Seuraava askel toiminnan kehittämiseen olisikin kartoittaa suoraan sateenkaariperheitä, että millä alueilla toiminnalle olisi eniten halukkuutta ja minkälaista toimintaa eri alueilla eniten toivottaisiin. Pääasiassa säännölliset tapaamiset tuntuivat olevan suosittuja kyselymme vastauksissa, mutta joillekin perheille muutaman tapaamiskerran ryhmät tai vaikka viikonloppuleirit voisivatkin toimia paremmin.

Toinen kehittämissuositus liittyy sateenkaariperheiden integraatioon muun lapsiperhe-toiminnan kanssa. Kyselyn vastauksissa tuotiin esille näkökulmaa siitä, että sateenkaariperheiden vertaistukitoimintaa suunniteltaessa ei välttämättä kannattaisi jäädä vain oman porukan kesken. Vaikka vain sateenkaariperheille tarkoitetut tapaamiset ovat tärkeitä, eikä niitä saisi unohtaa kokonaan, niin toiminnan lisääminen eri yhteistyötahojen kanssa perhetapaamisten muodossa voisi olla hyvä keino lisätä sateenkaariperheiden näkyvyyttä lapsiperheiden joukossa ja yhteiskunnassa. Integraation kautta tapahtuva näkyvyys voisi parhaimmillaan edesauttaa yhteiskuntaa huomaamaan sateenkaariperheiden olevan ihan tavallisia, mutta yksilöllisiä ja omanlaisia perheitään aivan kuten kaikki lapsiperheet ovat. Tässä taustalla on tietenkin se haave suvaitsevammasta ja hyväksyvämmästä yhteiskunnasta, joka ei loisi sateenkaariperheille sen tapaisia erityishaasteita ja sitä kautta niitä tarpeita vertaistuelle, joita heillä nyt on.

9.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen eettisyyden ja luotettavuuden kannalta on tärkeää, että jokainen tutkija kunnioittaa tutkimukseen osallistuvien ihmisten yksityisyyttä (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2014). Tutkimukseemme sisältyvä internetkysely toteutettiin niin, ettei vastaajien tarvinnut kertoa omia henkilötietojaan ja näin olleen vastaajien yksityisyys säilyi. Pyrimme pitämään huolen siitä, että käyttämiämme suoria lainauksia ei pystyisi yhdistämään kirjoitetun tekstin perusteella kehenkään tiettyyn ihmiseen tai hänen perheeseensä. Tutkimukseen kerättyä aineistoa käytettiin vain opinnäytetyömme tekemiseen, jonka jälkeen hävitimme kerätyn aineiston. Ilmoitimme aineiston hävittämisestä myös kyselyn mukana tullessa saatekirjeessä.

Laadullisen internetkyselyn tarkoitus oli, että vastaajilta saataisiin mahdollisimman monipuolisesti tietoa heidän omista kokemuksistaan. Teimme kyselyn rakenteeltaan sellaiseksi, että vastaajat saivat vastata annettuihin kysymyksiin niin paljon kuin halusivat itse kirjoittaa. Näin varmistuimme siitä, että vastaaja saa kertoa juuri sen, mitä haluaa, eikä hänen tarvitse jättää mitään pois. Halusimme myös tehdä kysymyksistämme mahdollisimman laajoja. Kysymyksiä muotoillessamme huomasimme kuitenkin, että saadaksemme laajoja vastauksia, ei täysin avoin ja pelkistetty kysymys ole erityisen hyvä vaihtoehto, koska se saattaisi päinvastoin tuottaa lyhyitä ja pintapuolisia vastauksia. Asiaa pohdittuamme päädyimme tekemään kysymyksistä hieman täsmällisempiä ja selkaisia, että saisimme varmasti vastauksia juuri niihin asioihin, joita halusimme tietää.

Lisätäksemme kyselyn luotettavuutta käytimme kysymysten määrittämisessä paljon ohjaajamme apua sekä muutamasta ystävästämme koostuvan ”testiryhmän” avulla hiimme kysymysten ilmaisumuotoa, jotta kysymyksistä tulisi mahdollisimman selkeitä ja helppoja vastata. Taisimme tässä onnistuakin, sillä jokainen vastaus oli käyttökelpoinen ja vain parissa tapauksessa vastaaja oli vastannut edelliseen kysymykseen niin laajasti, että se oli kattanut jo seuraavankin kysymyksen. Kaikkiin kohtiin saimme kuitenkin kaikilta vastaajilta vastauksen lukuun ottamatta viimeistä kysymystä (”Mitä muuta haluaisit kertoa kokemuksistasi vertaistuesta?”), jonka tarkoitus oli vain antaa vastaajille mahdollisuus kertoa jotain sellaista, mitä hän ei välttämättä ollut saanut kirjoitettua muihin kohtiin.

Pyrimme tutkimuksessamme käsittelemään vastauksia ja tutkimustuloksia mahdollisimman objektiivisesti. Tämä tarkoitti käytännössä sitä, että pyrimme olemaan sotkematta omia tulkintojamme mukaan. Käyttämämme tutkimustapa eli sisällönanalyysi auttoi tässä todella paljon, koska vastausten pelkistämässä ei tulkinnalle ollut sijaa ja vastauksia täytyikin pohtia tarkkaa, ettei siihen sortuisi vahingossa. Objektiivisuuden vuoksi oli hyvä, että kyselyn vastaajat pysyivät myös meille anonyymeinä, eikä minikäänlaisia taustatietoja kerätty, jolloin meillä ei ollut vastaajista ennakkotietoja ja oletuksia, joista olisi saattanut tuoda vastauksiin omalta osaltaan turhaa tulkintaa.

9.2 Pohdintaa opinnäytetyöprosessista

Opinnäytetyömme idea lähti liikkeelle hyvin hitaasti ja kypsyttelimme ajatusta sateenkaariperheiden vertaistuesta pitkään ennen kuin aloimme varsinaiseen työstämiseen. Olimme yhteydessä Sateenkaariperheet ry:hyn syksyllä 2013, kun tiedustelimme mahdollista suuntaa ja toiveita tutkimuksellemme. Näin jälkikäteen ajateltuna meidän olisi ehkä kannattanut tehdä konkreettista yhteistyötä sateenkaariperheisiin tai vertaistukeen liittyvissä asioissa yhteistyö- tai työelämätahon kanssa, jotta olisimme saaneet aiheemme rajattua hyvin alusta lähtien. Rohkaistuneina siitä, että meitä kuitenkin autettaisiin kohderyhmän tavoittamisessa, aloimme suunnitella tarkemmin opinnäytetyömme suuntaa oman mielenkiintomme ohjaamana. Ilman työelämätahoa saimme toisaalta hyvin vapaat kädet lähteä tutkimaan ja tuottamaan uutta tietoa. Kehittelimme internetkyselymme kysymykset niistä lähtökohdista käsin, jotka meitä itseämme kiinnosti tietää sateenkaariperheiden vertaistuen suhteen.

Tutkimuksen vastauksia odotellessamme jännitimme tavoitammeko riittävästi kyselyyn osallistujia. Kyselyn sulkeuduttua olimme iloisia ja kiitollisia kyselyyn osallistuneiden määrästä. Kyselyn saatujen tuloksien kautta saimme laajemman tietopohjan opinnäytetyöhömmä. Vaikka olimmekin lukeneet tutkimuksen pohjalle teoriaa, suoraan kohderyhmältä saatu tieto vertaistuesta auttoi meitä paremmin ymmärtämään asiaa. Kyselystä saatujen vastausten avulla tutkimamme aihe tuntui tulevan meitä lähemmäksi ja vähensi epävarmuutta tutkimuksen toteuttamisesta.

Toteutimme opinnäytetyömme parityönä. Tämä työskentelymuoto antoi meille molemmille uutta näkökulmaa opinnäytetyön kirjoittamiseen ja tutkimustulosten purkamiseen.

Parityöskentely motivoi tutkimuksen tekemiseen, kun pystyimme keskustelemaan tutkimuksesta ja sen prosesseista yhdessä. Parityöskentelyn osalta opinnäytetyöprosessi opetti meille vastuun jakamista ja kärsivällisyyttä. Prosessin aikana saimme vahvistettua myös stressinsietokykyämme. Tulevaisuudessa vastaavassa tilanteessa tiedämme, että tutkimus vie odotettua enemmän aikaa suunnittelun ja tiedon etsimisen osalta. Vastaavassa tilanteessa osaamme aikatauluttaa työskentelymme enemmän omien voimavarojemme ja jaksamisemme mukaan. Osasimme onneksi kuitenkin varautua siihen, että tekisimme opinnäytetyötämme opintojemme loppuun saakka. Kaiken kaikkiaan opinnäytetyön tekeminen oli työläs, mutta erittäin antoisa prosessi.

LÄHTEET

- Aarnipuu, T. 2010. Sateenkaariperheen ABC.
http://sateenkaariperheet.fi/userfiles/documents/abc-kirja_neljas_painos.pdf
- Berg, M. 2012. Suomalainen perhe. Perhe modernisaation murroksessa. Tilastokeskus-päivä 25.1.2012. Tilastokeskus.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Vastapaino.
- Haaranen, A. 2012. Realistinen arviointi lapsiperheiden vanhempainryhmistä. Muutokset perheen terveydestä ja vaikuttavuutta edistävät toiminnot. Itä-Suomen yliopisto. Hoitotieteiden laitos. Väitöskirja.
- Huttunen, J. 2001. Isänä olemisen uudet suunnat. Hoiva-isiä, etä-isiä, ero-isiä. Juva: PS-kustannus.
- Huuskonen, P. 2010. Vertaistukea verkossa. Teoksessa Laatikainen, T. (toim.) Vertais-toiminta kannattaa. Helsinki: Asumispalvelusäätiö ASPA, 71–79.
- Hyväri, S. 2005. Vertaistuen ja ammattiauttamisen muuttuvat suhteet. Teoksessa Nylund, M. & Yeung, A. (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy, 214–219.
- Irwin, L. 2007. Homophobia and heterosexism. Implications for nursing and nursing practice. *Australian Journal of Advanced Nursing*. Vol 25, No 1, 70-76. Luettu 01.09.2014. <http://www.ajan.com.au/Vol25/Vol25.1-10.pdf>
- Jantunen, E. 2010. Vertaistuki masentuneiden osallisuuden vahvistajana. Teoksessa Laine, T., Hyväri, S. & Vuokkila-Oinonen, P. (toim.) Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveystalalla. Riika: Livonia Print, 85-98.
- Juntunen, J. & Krats, S. 1997. Perhe tutkimuksen puristuksessa. Jyväskylän yliopiston perhetutkimusyksikön julkaisuja 6/1997. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston julkaisulaitos.
- Jyrkämä, O. 2010. Vertaisryhmä käyntiin. Teoksessa Laatikainen, T. (toim.) Vertais-toiminta kannattaa. Helsinki: Asumispalvelusäätiö ASPA, 25–49.
- Jämsä, J. 2007a. Näkymättömistä perheistä sateenkaariperheiksi. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen lapsiperheet. Teoksessa Mustola, K. & Pakkanen, J. (toim.) Sateenkaari-Suomi. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen historiaa. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy, 163–174.
- Jämsä, J. 2007b. Kolmannen sektorin toimijat. Teoksessa Kuosmanen, P. & Jämsä, J. (toim.) Suomalaiset sateenkaariperheet sosiaali- ja terveystalalla ja koulussa. Helsinki: Edita Prima Oy, 72–73.
- Jämsä, J. (toim.) 2008. Sateenkaariperheet ja hyvinvointi. Käsikirja lasten ja perheiden kanssa työskenteleville. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kinnunen, T. 2006. Vertaistuki erityislapsen vanhempien voimavarana. Kasvatustieteen laitos. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu -tutkielma.

Kymen Sanomat. 2014. Vertaistuella on iso merkitys sateenkaariperheille. Luettu 16.07.2014.

<http://www.kymensanomat.fi/Online/2014/04/06/Vertaistuella+on+iso+merkitys+sateenkaariperheille/2014317211092/4>

Laimio, A & Karnell, S. 2010. Vertaistoiminta - kokemuksellista vuorovaikutusta. Teoksessa Laatikainen, T. (toim.) Vertaistoiminta kannattaa. Helsinki: Asumispalvelusäätiö ASPA, 9-19.

Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. 2004. Opas työntekijöille. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2004:14. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki: Edita Prima Oy.

Leinonen, J. 2004. Vanhemmuus lapsen kasvuympäristön osana. Psykologia: Tiedepoliittinen aikakauslehti 39 (4), 176–195.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2014. Luettu 5.7.2014. <http://www.mll.fi/>

Miettinen, A. 2011. Äidiksi tai isäksi hedelmöityshoidolla. Väestötutkimuslaitos. Kat-sauksia E 40/2011. Väestöliitto.

Mikkonen, I. 2009. Sairastuneen vertaistuki. Peer Support in Different Illness Groups. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalipsykologian laitos. Kuopion yliopisto. Väitöskirja.

Mustola, K. 2007. Suomalaisten lesbo- ja homoliikkeiden historiaa. Teoksessa Mustola, K. & Pakkanen, J. (toim.) Sateenkaari-Suomi. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen historiaa. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy, 25–37.

Mykkänen- Hänninen, R. 2007. Vapaaehtoistyön rajapinnoilla. Helsinki: Yliopistopaino.

Mäenpää, M. 2008. Laajempi ystäväpiiri, kevyempi mieli. Yliopisto-opiskelijoiden sosiaalinen tuki ja positiivinen mielenterveys. Terveystieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu -tutkielma.

Nätkin, R. 2003. Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksessa Forsberg, H. & Nätkin R. (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Yliopistopaino, 16–38.

Oosi, O, Wenneberg, M, Alavuotunki, K, Juutinen, S & Pekkala, H. 2009. Sosiaalialan kehittämishankkeen arviointi. 2009. Loppuraportti. Tulosten ja vaikutusten arviointi. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:12. Helsinki: Yliopistopaino.

Paananen, P. 2007. Mikä on minun perheeni. Suomalaisten käsityksiä perheestä vuosilta 2007 ja 1997. Väestötutkimuslaitoksen katsauksia E 30/2007. Väestöliitto.

Petterson, C & Wainright, J. 2008. Peer Relations Among Adolescents With Female Same-Sex Parents. *Developmental Psychology*, Vol. 44, No. 1, 117–126. Luettu 01.09.2014. <http://people.virginia.edu/~cjp/articles/wp08.pdf>

- Perheaikaa.fi. 2014. Väestöliitto. Keskustelut. Luettu 23.07.2014.
<https://www.perheaikaa.fi/keskustelut/keskustelupalstat/>
- Pirttilahti, R & Ranta, R. 2009. Lapsiperheille tarkoitettu vertaistukitoiminta vanhempien kokemana. Laurea-ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Pohjanpää, K. 2013. Sateenkaariperheet tuovat väriä tilastoihin. Tilastokeskus. Julkaistu 23.9.2013. Luettu 01.10.2014.
http://www.stat.fi/artikkelit/2013/art_2013-09-23_001.html
- Ritala-Koskinen, A. 2001. Mikä on lapsen perhe. Tulkintoja lasten uusperhesuhteista. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 38/2001. Tampereen yliopisto. Väitöskirja.
- Rytkönen, K. 2004. Vanhemmuus lapsilainsäädännössä. Lapin yliopisto. Pro gradu -tutkielma.
- Sateenkaariperheet ry. 2014. Luettu 6.5.2007. <http://www.sateenkaariperheet.fi/>
- Shuttleworth, M. 2014. Qualitative Research Design. Luettu 17.8.2014
<https://explorable.com/qualitative-research-design>
- Solantaus, T. 2008. Homoseksuaalisten vanhempien lasten kehitys. Teoksessa Jämsä, J. (toim.) Sateenkaariperheet ja hyvinvointi. Käsikirja lasten ja perheiden kanssa työskenteleville. Jyväskylä: PS-kustannus, 72–85.
- Tahdon2013. 2013. Kansalaisaloite tasa-arvoisen avioliittolain puolesta. Tasa-arvoinen Suomi ry. Luettu 28.8.2014. <http://www.tahdon2013.fi/>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa: Hansaprint Oy
- Tilastokeskus. 2014. Perhe. Luettu 1.6.2014. <http://www.stat.fi/meta/kas/perhe.html>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2014. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimat eettiset periaatteet. Luettu 28.8.2014
<http://www.tenk.fi/fi/eettinen-ennakkoarviointi-ihmistieteiss%C3%A4/periaatteet>
- Vahtivaara, J. 2010. Kokemustieto. Vertaistuesta vaikuttamiseen. Teoksessa Laatikainen, T. (toim.) Vertaistoiminta kannattaa. Helsinki: Asumispalvelusäätiö ASPA, 21–23.
- Valli, Raine. 2010. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 3. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 103–127.
- Viljamaa, M. 2003. Neuvola tänään ja huomenna. Vanhemmuuden tukeminen, perhekeskeisyys ja vertaistuki. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Väitöskirja.
- Väestöliitto. 2014. Vanhemmuus. Perheiden monimuotoisuus. Luettu 5.8.2014.
http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/perheiden_monimuotoisuus

LIITTEET

Liite 1. Internetkyselyn saatekirje

Olemme kaksi Tampereen ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijaa ja teemme opintoihimme liittyvää opinnäytetyötä, jossa tutkimme sateenkaariperheiden kokemuksia, ajatuksia ja toiveita vertaistuesta.

Olemme laatineet internetkyselyn, johon toivomme, että vastaatte 15.6.2014 mennessä.

Tutkimustulokset julkaistaan ainoastaan opinnäytetyössämme eikä yksittäinen vastaaja ole tunnistettavissa tuloksista. Kyselyssä ei kysytä henkilötietoja ja vastaukset käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti. Kaikki vastaukset hävitetään analysoinnin jälkeen.

Toivomme tulevasta opinnäytetyöstämme olevan hyötyä myös Sateenkaariperheet ry:lle vertaistukitoiminnan järjestämisessä.

Kiitos jo etukäteen!

Jos haluatte kysyä meiltä jotain ja olla meihin yhteydessä, meidät tavoittaa puhelimitse ja sähköpostitse.

Annu Kontkanen, puh xxx xxx xxxx
annu.kontkanen@soc.tamk.fi

Sannamari Hangaslammi, puh xxx xxx xxxx
sannamari.hangaslammi@soc.tamk.fi

Vertaistuki on kokemusten ja tiedon vaihtoa, jossa samankaltaisia prosesseja läpikäyneet ihmiset saavat vastavuoroisesti tukea toinen toisiltaan, joko kasvotusten tai internetin välityksellä.

Vertaistukitoiminta on järjestettyä toimintaa kahden ihmisen välillä tai ryhmässä, jossa vertaistukea tapahtuu (ryhmät, tapaamiset, leirit, internet ja niin edelleen).

Kyselyyn voi vastata juuri niin pitkästi tai lyhyesti kuin haluaa.

Liite 2. Internetkyselyn kysymykset

VERTAISTUKITOIMINTAAN OSALLISTUMINEN

1. Minkälaiseen sateenkaariperheille suunnattuun vertaistukitoimintaan olet osallistunut?
2. Minkälaiseen muuhun vertaistukitoimintaan olet osallistunut perhe-elämääsi liittyvissä asioissa?

VERTAISTUEN SISÄLTÖ

3. Millaisiin asioihin liittyen sinä ja perheesi olette kokeneet tarvitsevanne vertaistukea ja olette saaneet sitä?
4. Koetko perhemuotonne vaikuttaneen jollain tavalla vertaistuen tarpeeseen? Jos koet, niin kuvaile miten.

KOKEMUKSET VERTAISTUESTA

5. Kuvaile elämäntilanne, jossa olet kokenut saamasi vertaistuen erityisen tärkeäksi. Keneltä tai mistä sait vertaistukea ja missä tilanteessa?
6. Onko eteesi tullut tilannetta, jolloin olisit tarvinnut vertaistukea, mutta et ole sitä saanut? Jos on, niin kuvaile tilanne.

VERTAISTUEN MERKITYS

7. Miten vertaistuki on vaikuttanut sinun ja perheesi elämään?

TOIVEITA

8. Minkälaista sateenkaariperheille suunnattua vertaistukitoimintaa toivoisit järjestettävän?
9. Mitä muuta haluaisit kertoa kokemuksistasi vertaistuesta?